

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

Кафедра правознавства

Т.О. Харченко

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для самостійного вивчення навчальної дисципліни
підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право»**

Полтава – 2016

Автор: Харченко Т.О., к.і.н., доцент кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти:

Скрильник О.О. – к. ю. н., доцент кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка.

Осташова В.О. – к. ю. н., доцент кафедри бізнес-адміністрування та права Полтавської державної аграрної академії.

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри
правознавства
31 травня 2016 р., протокол № 10
Зав. кафедри _____ проф. Лаврик Г. В.

УЗГОДЖЕНО
Начальник НМЦ управління якістю діяльності
« ____ » _____ 2016 р.
_____ доц. Огуй Н. І.

УЗГОДЖЕНО
Директор науково-навчального центру
« ____ » _____ 2016 р.
_____ доц. Герман Н. В.

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни.....	6
Тематичний план навчальної дисципліни	11
Методичні рекомендації щодо самостійного вивчення навчальної дисципліни.....	13
Модуль 1. Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти	
Тема 1: Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір	18
Тема 2: Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету	42
Тема 3: Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів	59
Тема 4: Фахова підготовка студентів за напрямками і спеціальностями	64
Тема 5: Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті	72
Тема 6: Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи	82
Індивідуальні навчально-дослідні завдання для самостійної роботи	96
Система поточного та підсумкового контролю.....	97
Список рекомендованих інформаційних джерел.....	102

ВСТУП

В Україні становлення демократичної правової держави потребує суттєвого підвищення правової культури всіх верств населення, а особливо — підростаючого покоління й молоді. Сучасна національна правова освіта має виконувати важливе соціальне замовлення держави: формувати правовий інтелектуальний потенціал України, забезпечуючи висококваліфікованими фахівцями галузі народного господарства, науки, культури. Загальні шляхи вирішення цього завдання визначені у Програмі правової освіти населення України, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1995 р. й Указі Президента України від 18 жовтня 2001 р. (№ 992/2001) «Про національну програму правової освіти населення».

Навчальна дисципліна «Університетська освіта» покликана реалізувати загальнодержавну політику правової освіти населення. У ході її вивчення відбувається ознайомлення з системою вищої освіти України в цілому й університетської освіти зокрема.

Як навчальна дисципліна «Університетська освіта» відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра є складовою професійної та практичної підготовки фахівців спеціальності 081«Право».

Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з нормативними актами у галузі вищої освіти України, основними завданнями та принципами освітньої діяльності університетів, підготовка студентів до навчання в університеті відповідно до сучасних інтеграційних процесів у світовий та європейський освітній простір в контексті Болонської декларації.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- з'ясування сутності та соціальної значущості вищої освіти;
- ознайомлення з сучасними тенденціями у вітчизняній освіті в контексті Болонської декларації;
- вивчення нормативного механізму регулювання навчального процесу;
- розгляд особливостей університетської підготовки;
- ознайомлення з основними формами й методами навчання в університеті.

Студенти повинні знати:

- міжнародні акти в галузі освіти;
- законодавство України про вищу освіту;

- стандарти вищої освіти в Україні;
- правила внутрішнього розпорядку університету;
- основні форми й методи навчання у вищих навчальних закладах;
- інформаційне та навчально-методичне забезпечення підготовки фахівців;
- зміст навчальної діяльності студентів;
- засоби й прийоми здійснення навчальної діяльності.

Студенти повинні вміти:

- користуватися законодавством про вищу освіту та нормативними актами Міністерства освіти і науки України;
- керуватися розкладом навчальних занять;
- володіти прийомами і методами пошуку інформації в локальній мережі університету;
- складати індивідуальний навчальний план підготовки бакалавра за відповідним напрямом і фахом;
- складати індивідуальний графік вивчення дисциплін відповідно до розкладу навчальних занять;
- користуватися інформаційними ресурсами бібліотеки університету в електронному і паперових варіантах;
- замовляти навчальну і наукову літературу в читальних залах;
- користуватися навчально-методичною та науковою літературою, періодичними виданнями за напрямом підготовки та обраним фахом.

Предметом навчальної дисципліни «Університетська освіта» є процес професійної підготовки й особистісного становлення студентів в системі університетської освіти.

Місце навчальної дисципліни в навчальному процесі. Програмою передбачено формування понятійного апарату з дисципліни на інтеграційній основі. Міждисциплінарні зв'язки визначаються практичним характером навчальної дисципліни «Університетська освіта», що тісно пов'язана з опануванням студентами навчальних дисциплін юридичного та неюридичного профілю.

Програма навчальної дисципліни «Університетська освіта» затверджена Вченою радою Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА»**

Модуль 1

Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти

Тема 1. Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір

Право на освіту як одне з основних соціально-культурних прав людини. Ознаки права на освіту. Обсяг права на освіту. Реалізація права на освіту. Міжнародні стандарти права на освіту. Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Міжнародна стандартна класифікація освіти. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Закріплення права на освіту в Україні. Законодавство України про освіту. Національна доктрина розвитку освіти. Закон України «Про освіту». Закон України «Про вищу освіту».

Суть і соціальний зміст вищої освіти. Відмінності вищої і середньої освіти. Світова та вітчизняна система вищої освіти. Сучасний стан і перспективи розвитку освіти у провідних країнах світу (США, Великобританії, Німеччині, Франції, Японії) та в Україні. Філософія сучасної освіти.

Державна політика в галузі освіти в Україні. Органи влади й управління освітою. Міністерство освіти і науки України.

Реформи та інновації у вищій освіті. Значення процесів європейської інтеграції для розвитку вищої освіти. Вища освіта України і європейський освітній простір. Основні напрями модернізації освітньої діяльності університетів у контексті європейських вимог. Болонський процес: фактори виникнення, стан, перспективи розвитку. Зміст і цілі Болонської декларації. Європейська система залікових кредитів (ECTS – European Credit Transfer System) або Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (СКТАС), кредити і модулі, уніфікація шкали оцінювання навчальних досягнень. Значення приєднання України до Болонського процесу. Проблеми та перспективи адаптації вищої освіти України до вимог Болонського процесу, перші кроки впровадження.

Специфіка університетської освіти. Історія виникнення і розвитку університетів. Університети сучасності, типи, тенденції розвитку. Цілі та зміст сучасної університетської освіти, організаційно-правові засади функціонування, концепція розвитку. Специфіка галузевого університету.

Стандарти вищої освіти України. Напрями та спеціальності підготовки фахівців. Освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми.

Тема 2. Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ): етапи становлення, сучасний стан, перспективи розвитку. Місце університету на ринку освітніх послуг і ринку праці.

Статут університету, документи центру управління якістю (ЦУЯ), що регулюють навчальний процес. Права й обов'язки студентів і професорсько-викладацького складу. Накази ректора. Постанови вченої ради. Збереження матеріально-технічної бази. Культура, правила та принципи спілкування учасників навчально-виховного процесу, скринька довіри.

Функціонально-організаційна структура та характеристика органів управління університетом: вчена рада, ректорат, деканат, кафедри. Факультети і спеціальності. Професорсько-викладацький склад. Аудиторний фонд. Загальний контингент студентів за формами навчання. Порядок формування академічних студентських груп.

Історія факультету, де навчаються студенти. Випускники університету та факультету. Магістерська підготовка студентів.

Соціальний захист студентів. Організація дозвілля (гуртки, художня самодіяльність, календар традиційних загально-університетських культурно-масових заходів для студентів). Фізичне виховання (спортивна база, робота спортивних секцій). Облаштування побуту студентів (гуртожитки, їдальні, сфера послуг). Правила проживання у гуртожитках. Оздоровлення, матеріальна допомога і відпочинок.

Тема 3. Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів

Бібліотека та її фонди наукової і навчальної літератури. Форми і методи обслуговування студентів на абонементях та в читальних за-

лах. Інформаційна культура студента. Правила замовлення та отримання наукової і навчальної літератури. Бібліографічний опис документів. Правила опису документів за ГОСТом 7.1-84.

Інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів. Електронна читальна зала та електронний каталог бібліотеки університету: бази даних, характеристика, види пошуку джерел наукової і навчальної літератури, пошук статей з періодичних видань. Можливості доступу до повнотекстових електронних видань засобами інформаційної локальної мережі Інтернет і глобальної мережі Інтернет. Інформаційні ресурси бібліотек України та інших країн, загальні правила пошуку та доступу до них.

Тема 4. Фахова підготовка студентів за напрямами і спеціальностями

Майбутня професія студента як вид професійної практичної діяльності. Спеціальність: історія становлення та розвитку. Галузевий стандарт вищої освіти і його складові. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом, магістра за спеціальністю. Вимоги до знань та умінь фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Посади, які може обіймати випускник певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Навчання, стажування в Україні та за кордоном.

Актуальні питання працевлаштування. Сучасний стан ринку праці та перспективи його розвитку за напрямами і спеціальностями підготовки фахівців.

Зміст і організація підготовки фахівців за напрямом і спеціальністю. Основні документи, що регламентують підготовку фахівців: освітньо-професійна програма за професійним спрямуванням, навчальний план, навчальна програма, методичні матеріали. Цикли дисциплін, що забезпечують підготовку бакалаврів і магістрів. Формування варіативної складової навчального плану (за вибором студента).

Випускові кафедри, їх професорсько-викладацький склад.

Організація наукової роботи: конференції, олімпіади, дні науки, конкурси, публікації. Аспірантура.

Тема 5. Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті

Організація процесу навчання в університеті. Денна, заочна, дистанційна й заочно-дистанційна форми навчання.

Розклад навчальних занять.

Нормування навчального навантаження студента. Індивідуальний навчальний план студента: структура, формування, ведення, контроль. Функції куратора-консультанта.

Основні форми організації навчання. Методи навчання в університеті. Сучасні технології навчання. Використання електронних засобів і програмних продуктів у навчанні.

Робота студента на лекції: підготовка до лекції, активність, відвідування, ведення конспектів, техніка швидкого запису, використання спеціальних позначок і скорочень, формулювання запитань до лектора, участь в обговоренні проблемних питань, робота з наочними посібниками, формулювання висновків лекції.

Робота на семінарських, практичних і лабораторних заняттях: підготовка, активність, відвідування, ведення записів, виступ з доповіддю, взаємодія з викладачем і одногрупниками, групова робота, дотримання інструкцій, виконання завдань, формулювання висновків.

Самостійна робота студента: мета та організація. Роль викладача і студента в організації самопідготовки. Основні види самостійної роботи: пошуково-аналітична, науково-дослідна, набуття практичних навичок під час проходження виробничих та педагогічної практик і стажування. Принципи організації самостійної роботи: пріоритетності, збалансованості та креативності. Самостійна робота з теоретичним матеріалом. Техніка швидкого читання. Прийоми кращого осмислення і запам'ятовування інформації. Самостійна робота з підготовки до аудиторних занять. Підготовка та написання наукових рефератів, курсових, дипломних робіт. Оформлення та дотримання термінів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Основні критерії оцінювання результатів самостійної роботи студента.

Методичне супроводження самостійної роботи студента: проведення консультацій, індивідуальних занять, карта самостійної роботи студента.

Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентом: форми та види. Особливості індивідуально-консультативної роботи. Види консультацій. Доцільність відвідування консультацій та індивідуальних занять. Підготовка запитань до викладача. Презентація та обговорення результатів індивідуальних навчально-дослідних завдань, робіт. Методичне супроводження індивідуально-консультативної роботи.

Види, форми і методи контролю знань, умінь, навичок студента. Етапи контролю: поточний контроль, модульні контрольні роботи, підсумковий модульний контроль (ПМК), іспит, державна атестація.

Завдання поточного та підсумкового контролю. Об'єкти та критерії поточного контролю знань студентів. Шкала оцінювання знань. Підсумкове оцінювання знань за результатами поточного модульного контролю. Підсумковий контроль знань у формі іспиту: порядок проведення екзаменаційної сесії, підготовка студентів до екзаменів, структура екзаменаційного білета, критерії оцінювання, порядок вирішення проблемних ситуацій на екзамені, визначення загальної підсумкової оцінки з дисципліни.

Державна атестація студентів: порядок проведення, види, критерії. Комплексний кваліфікаційний державний екзамен: етапи, вимоги до атестаційних кваліфікаційних завдань, процедура проведення. Присвоєння кваліфікації випусникам рівня бакалавра, правила вступу на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, магістра. Випускова робота. Дипломи з відзнакою.

Особливості переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їх навчання. Академічна заборгованість і порядок її ліквідації. Стипендіальне забезпечення студентів. Сприяння у працевлаштуванні випускників: Центр зв'язків з виробництвом, дні кар'єри, зустрічі з представниками провідних підприємств, фірм та організацій.

Тема 6. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи

Розвиток студентського самоврядування в університеті. Громадські студентські організації: студентська рада (університету, факультету, гуртожитку), студентські профспілки, наукове студентське товариство, навчально-виховні комісії факультетів, інші організації. Участь студентів в управлінні процесами освітньої діяльності університету (призначення іменних стипендій, розподіл матеріальної допомоги, поселення в гуртожиток, визначення коригувальних заходів щодо поліпшення успішності студентів, вирішення питань щодо застосування адміністративних заходів до порушників навчальної дисципліни та правил проживання в гуртожитку, організація культурно-розважальних, добродійних і благодійних заходів тощо).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
 навчальної дисципліни «Університетська освіта»
 для студентів денної форми навчання
 спеціальності 081«Право»

№ з / п	Назва змістових модулів, тем дисципліни	Кількість годин за видами занять				
		разом	аудиторні заняття		позааудитор- на робота	
			лекції	практичні заняття	самостійна робота	Індивідуально- консульта- тивна робота
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Модуль 1.						
Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти						
1.	Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір	5	2		3	
2.	Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету	5			4	1
3.	Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів	3			3	
4.	Фахова підготовка студентів за напрямками і спеціальностями	4			3	1
5.	Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті	4		2	2	
6.	Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи	3			3	
	Разом:	24	2	2	18	2

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
 навчальної дисципліни «Університетська освіта»
 для студентів заочної та заочно-дистанційної форм навчання
 спеціальності 081«Право»

№ з / п	Назва змістових модулів, тем дисципліни	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні заняття		позааудитор- на робота
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти					
1.	Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір	5	2		3
2.	Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету	5			5
3.	Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів	3			3
4.	Фахова підготовка студентів за напрямками і спеціальностями	4			4
5.	Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті	4		2	2
6.	Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи	3			3
	Разом:	24	2	2	20

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні дисципліни необхідно враховувати ряд чинників, що впливатимуть на систему і зміст засвоюваних знань.

Кожна тема повинна бути опрацьована студентом відповідно до навчальної програми, яка розміщена в посібнику. Студентам потрібно дуже уважно ознайомитися з тематичним планом дисципліни відповідно до напряму підготовки. Останній є погодинним тематичним плануванням дисципліни згідно з навчальним планом і визначає обсяг годин, відведених на вивчення кожної теми. Зауважимо, що з метою економії навчального часу, зміст матеріалу, що розглядається на лекційних і семінарських заняттях і питань, винесених на самостійне опрацювання, не дублюється. Тому студент під час самопідготовки самостійно знайомиться з частиною навчального матеріалу, користуючись методичними рекомендаціями викладача і порадами, викладеними у цьому посібнику до кожної теми.

Обов'язковими компонентами самостійної підготовки студента є виконання певних навчальних завдань, а саме: ведення словника правничої термінології, опрацювання питань семінарського заняття (якщо воно передбачене тематичним планом) і питань теми, винесених на самостійне опрацювання. Ці форми навчальної діяльності складають елементарний рівень, вони виконуються всіма студентами академгрупи.

Важливою умовою є також усвідомлення змісту термінів, більшість з яких є врегульованими нормативно, а тому потребують чіткого відтворення. З цією метою пропонується до кожної теми перелік понять, зміст яких студентіві потрібно розтлумачити й зафіксувати у створеному самостійно словничку правничої термінології (глосарії) за наступною схемою:

<i>№</i>	<i>Поняття</i>	<i>Визначення поняття</i>
Тема 1: Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір		
1	Освіта	це процес і результат засвоєння людиною систематичних знань, умінь і навичок, розвиток розуму та почуттів, формування світогляду та пізнавальних інтересів.
2	*****	*****

Особливістю понятійного апарату є тривалість його вивчення й розкриття змісту та інтегративність. Засвоєння окремих понять вичерпується одним заняттям (чи навіть його частиною). Інші, більш складні та загальні мають наскрізно проходити через ряд занять, а їхні ознаки – розкриватися на ґрунтовному і більшому за обсягом навчальному матеріалі. І, нарешті, найбільш загальні проходять через весь курс, їхній зміст і ознаки розкриваються за допомогою усього матеріалу.

Поряд з юридичними поняттями в курсі зустрічаються морально-етичні, історичні, філософські категорії тощо. При формуванні деяких юридичних понять програма передбачає виділення не лише правових, а й філософських, і морально-етичних аспектів. Звичайно, різні сторони одного й того ж поняття забезпечують цілісне сприйняття категорії, але водночас і ускладнюють роботу з нею.

Наступним видом навчальної діяльності є складання опорного конспекту питань до заняття. Записи мають фіксуватися в зошиті й за змістом відображати рекомендації, наведені до кожної теми.

Питання, винесені на самостійне вивчення, можуть бути опрацьовані студентом як в усній, так і в письмовій формі (опорний конспект у робочому зошиті) і перевірені під час індивідуального заняття у формі бесіди, бліц-опитування, тестування тощо.

Важливою складовою самопідготовки студента є індивідуальні практичні завдання. Вони є однією з форм самостійної роботи студентів, яка передбачає створення диференційованих умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів і має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Більшість з них вимагає розгорнутої характеристики із залученням додаткової спеціальної літератури.

Вивчаючи дисципліну, насамперед, потрібно пам'ятати, що суспільні відносини перебувають у постійному розвитку, тому й ті з них, що регулюються нормами права (правовідносини), також є динамічними. Отже, при підготовці теми варто уточнювати зміст нормативного забезпечення того чи іншого питання та його актуальність, відповідність навчальної літератури, що використовується, чинним джерелам права. Тому для зручності користування подаються інтернет-адреси сайтів, на яких розміщена навчальна література і новітня інформація про стан нормативно-правових актів, рекомендованих у списку джерел до кожної теми.

Шановні студенти!

Ці рекомендації спрямовані на переведення Вашої навчальної діяльності з репродуктивного рівня пізнавальної активності на більш високі рівні. Для вирішення завдань навчальної дисципліни Ви повинні виявити логіку мислення, аналітичні здібності, актуалізувати знання з інших юридичних дисциплін.

У процесі вивчення дисципліни до Вас висуватимуться такі вимоги:

- 1) чітке засвоєння змісту юридичних термінів;
- 2) системність оволодіння матеріалом курсу;
- 3) уміння визначати необхідні інформаційні ресурси і працювати з ними.

Добросовісне ставлення до виконання поставлених завдань забезпечить системне оволодіння знаннями з курсу і отримання Вами очікуваного результату. *Бажаємо успіху!*

Вимоги до виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань

Головною умовою успішного виконання індивідуальних практичних завдань є уважне і вдумливе ознайомлення студентами зі змістом завдання й чітке дотримання схеми відповіді.

Завдання виконуються студентом на аркуші А4 в звичайній письмовій формі чи комп'ютерному наборі (див. Зразок оформлення індивідуального завдання).

Вимоги до оформлення друкованого варіанту індивідуального завдання:

Шрифт: 12 кегль; інтервал - 1,0; поля: справа, зліва, зверху, знизу – 1см.

У правому верхньому кутку зазначається прізвище, ім'я, по-батькові студента, шифр академгрупи, дата виконання роботи.

Далі по центру сторінки вказується тема, номер завдання, його формулювання.

Нижче має міститися відповідь з дотриманням вимог до виконання певного виду завдань.

Зразок оформлення індивідуального завдання:

Москаленко Антон Сергійович, група ПРi-12,
робота виконана 2.09.2015 р.

Тема 1. Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір
Завдання № 4

Умови завдання:

Виконання:

Вимоги до виконання окремих видів індивідуальних завдань:

– Підбірка літератури з визначеної проблеми – список повинен містити перелік спеціальної літератури (монографії, статті у наукових виданнях) та публікацій в ЗМІ (усього 10-15 позицій). Потрібно зазначити, фондами якої бібліотеки Ви користувалися (ПУЕТ, інших) і вказувати шифр монографії, підручника тощо: Наприклад:

Права та обов'язки студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації: Збірник основних нормативних актів (станом на 2 квітня 2008 року) [Текст] / Укладачі: О. М. Ярошенко, Г. С. Гончарова, Ф. А. Цесарський та ін. – Х. : Право, 2008. – 616 с.	Обласна б-ка	О 3 Я30
---	-----------------	------------

– Підготовка електронного варіанту презентації – виконується і подається на електронному носіїві (10-15 слайдів до теми; окремо – розгорнутий текстовий супровід у електронній формі: текстовий ре-

дактор *Microsoft Word*, орієнтація – книжкова, усі поля – 15 мм, шрифт – *Times New Roman*, розмір – 12, міжрядковий інтервал – 1,5).

– Розробка тестових завдань до визначених тем – 7-10 запитань з чотирма варіантами відповіді, одна - правильна (виділяється курсивом).

– Складання кросворду – відбувається за заданою у посібниковій формою. Студент має право змінити форму кросворда, але використати при цьому не менше 12-15 понять з теми. Головною вимогою є чіткість і наукова відповідність формулювань слів.

– Написання есе – (франц. *essai* – спроба, нарис, від лат. *exagium* – зважування) – це прозаїчний твір невеликого обсягу та вільної композиції, який виражає індивідуальні враження й міркування з конкретного приводу чи питання, не претендує на визначальне чи вичерпне трактування предмета. Як правило, есе пропонує новий, суб'єктивно забарвлений погляд на проблему, може мати філософський, науково-популярний чи суто белетристичний характер. Написання таких робіт має сприяти виявленню не тільки наукового, але й творчого підходу до розуміння проблеми, розвитку логічного мислення. Обсяг есе – до 5 сторінок комп'ютерного набору.

– Написання реферату на визначену тему – під час вивчення дисципліни студент може виконати один реферат з тем модуля.

Робота над рефератом складається із наступних етапів: вибір теми на основі тематики, затвердженої кафедрою; накопичення інформаційного матеріалу; підготовка та написання реферату; захист реферату.

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план;
- короткий вступ;
- виклад основного змісту теми;
- висновки;
- список використаної літератури.

План – це логічна основа реферату, від нього залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин реферату. Розробка плану розпочинається з ознайомлення з відповідною літературою, на основі якої складається попередній план з 2-3 пунктів. План не слід занадто деталізувати – в ньому даються основні, центральні питання теми у логічній послідовності. Доцільно попередньо складений план реферату узгодити на консультації із викладачем.

Маючи попередній план, необхідно звернутися до бібліографії. Суттєву допомогу в ознайомленні із бібліографією можуть надати бібліотечні каталоги (алфавітний, систематичний, предметний), довідкова література (енциклопедії, словники, статистичні збірники), наукова та періодична література (монографії, журнали, газети).

Основному тексту в рефераті передуює вступ. У ньому необхідно показати значення, актуальність проблеми, яка розглядається, обґрунтувати

вибір теми, сформулювати основну мету, яка буде розкрита в рефераті.

В основній частині роботи велику увагу слід приділити глибокому теоретичному аналізу як теми в цілому, так і окремих її питань, правильно ув'язати теоретичні положення із практикою, розкрити матеріал у відповідності зі складеним планом.

Виклад основних питань завершується короткими висновками, де узагальнюються найважливіші положення, розглянуті в рефераті.

Реферат повинен бути написаний грамотно, без помилок, повторів, скорочень. Важливе значення має правильне оформлення реферату. На титульному аркуші необхідно вказати назву вищого навчального закладу, факультету, реферату, групу, своє прізвище та ініціали, прізвище наукового керівника. На наступному аркуші наводиться план реферату із наведенням сторінок відповідних розділів.

Зазначені у тексті цитати повинні відповідати посиланням на джерела, з яких вони наведені та оформлені таким чином: [1, с. 25], де перша цифра – номер джерела за списком використаної літератури, а друга вказує на номер сторінки.

Текст реферату повинен бути набраний на комп'ютері з одного боку аркушу формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 14, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм, 1,5 інтервал. Кожний розділ плану розпочинається з нової сторінки. Сторінки повинні бути пронумеровані у правому верхньому куті. Обсяг реферату – 12-15 сторінок .

У кінці реферату наводиться список використаної літератури (8-10 джерел), розташованої в алфавітному порядку за прізвищем автора, з наведенням назви праці (статті), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок по кожному літературному джерелу.

Підготовлений реферат захищається на семінарському або індивідуальному занятті. Аргументом для підготовки до захисту реферату є позитивна рецензія наукового керівника, в іншому випадку його необхідно доопрацювати відповідно до наданих в ній рекомендацій. Реферат не допускається до захисту, якщо текст реферату є компіляцією тексту підручника; основні питання не розкрито або викладено фрагментарно; текст містить помилки; реферат оформлено неправильно.

Підготовка до захисту реферату включає усунення недоліків та помилок, вказаних у рецензії та складання короткого резюме реферату (визначення важливих понять, фактів, формулювання висновків), що буде сприяти закріпленню матеріалу і вільному його викладу під час захисту.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір

Основні терміни та поняття: освіта, вища освіта, університетська освіта, демократизація освіти, гуманітаризація, диверсифікація, інтеграція, інтернаціоналізація, євроінтеграція вищої освіти, Болонський процес, фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців, державна політика у галузі освіти (політика держави у сфері освіти, державна освітня політика); державний стандарт вищої освіти; освітній рівень вищої освіти; освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти; ліцензування навчальних закладів; акредитація напрямів (спеціальностей) навчальних закладів; Державний реєстр вищих навчальних закладів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Утвердження України як демократичної держави є одночасно духовним, політичним, соціальним і культурним утвердженням громадян, здатних керуватись не суб'єктивними інтересами, а інтересами держави. Вища освіта в цілому і університетська зокрема набувають у даному контексті принципово нового звучання. Підготовка фахівців з вищою освітою розпочала будуватись на підставі принципово нових засад – демократизації, інтернаціоналізації, гуманізації, диверсифікації.

Освіта – частина засобу виробництва матеріального життя, яка за допомогою двох взаємопов'язаних процесів навчання та виховання здійснює цілеспрямоване формування необхідного для суспільства типу особистості.

Мета освіти – інтелектуальний і моральний розвиток людини. Сучасному суспільству потрібен громадянин, який би мав самостійне, критичне мислення, вмів бачити і творчо вирішувати існуючі проблеми, був освіченим фахівцем.

Вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

У вищій освіті стає найбільш актуальним питання синтезу педагогічних та психологічних концепцій, глибоке психологічне осмислення

закономірностей навчальної діяльності, принципів та методів навчання й керування навчальним процесом.

Університетська освіта – найголовніша складова вищої освіти. Університет – класичний, найстаріший та найпоширеніший тип вищого навчального закладу. Тому саме на прикладі університетської освіти вважається доцільним проаналізувати зміст, сучасні особливості та тенденції розвитку вищої освіти в цілому.

Останнім часом прогресивна світова спільнота все частіше звертається до думки про те, що вища освіта в усіх країнах Західної Європи переживає нелегкі часи. Даний факт зумовлений виникненням своєрідного розриву між освітою з усіма її провідними елементами (цілі, структура, зміст, методи навчання) та умовами життя суспільства, що різко змінилися за останні десятиріччя.

На питання, які якості повинен мати молодий спеціаліст, роботодавець, як правило, відповідають таким переліком: високий рівень загальноосвітньої підготовки, здатність приймати самостійні рішення, готовність до перенавчання, до опанування нових тенденцій та придбання нових знань, вміння працювати в групі, комунікабельність.

Даний перелік - не що інше, як нове уявлення про людину, своєрідна модель її провідних життєвих функцій. Така модель найбільш адекватна вимогам сучасного суспільства. Ключові характеристики нової моделі - освіченість, безперервність навчання, самостійність – знаходяться в явному протиріччі з існуючою педагогічною системою, орієнтованою головним чином на запам'ятовування, відтворення та пасивне виконання.

Вимоги часу призвели до того, що у розвитку світової вищої школи вже визначились загальні глобальні тенденції. Провідними серед них є гуманітаризація, демократизація, диверсифікація, інтеграція та інтернаціоналізація вищої освіти.

Гуманітаризація передбачає наявність знань в галузі історії, культури, мистецтва, які, в свою чергу, допомагають сформувати систему цінностей та етичні норми поведінки. До гуманітарного циклу дисциплін належать класичні та сучасні мови, література, історія, філософія, соціологія, психологія.

Демократизація пов'язана, перш за все, із ростом кількості студентів в усіх розвинених країнах. Значні зміни відбулися також у взаємовідносинах між вищими навчальними закладами та центральними урядовими органами. З одного боку, центральні органи управління продовжують визначати чисельність студентських міст, виходячи із норми фінансування. З іншого, значно поширюється автономія окремих вузів. Даний принцип передбачає також залучення до системи вищої освіти якомога ширшого кола охочої навчатися молоді із різних верств суспільства, але з наступним жорстким відбором найбільш здібних.

Диверсифікація (від лат. "різноманітність") – розширення видів та форм вищої освіти, створення альтернативних вищих навчальних закладів, що відбиває потреби суспільства у різних за фахом кваліфікованих спеціалістах. На теперішній час у розвинених західних країнах склалася відносно стійка система багаторівневої підготовки. Накреслилась і загальна тенденція – зближення навчальних планів та програм за відповідними рівнями, хоча розбіжностей ще значно більше.

Інтеграція та інтернаціоналізація передбачають координацію як навчальних програм, так і системи навчання в цілому, а також міжнародну співпрацю вищих навчальних закладів: обмін студентами та викладачами між вузами різних країн, проведення конференцій, симпозіумів, семінарів щодо проблем навчання та наукової роботи з метою визнання документів про освіту.

Сфера євроінтеграції вищої освіти набула форм Болонського процесу.

Значна кількість міжнародних організацій підтримують ідеї процесу та сприяють його реалізації.

Болонський процес – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010 року.

Болонський процес мав свою передісторію.

Передумовою створення декларації стало підписання *Великої Хартії європейських університетів*.

Велика Хартія була підписана ректорами 430 університетів, що зібралися у Болоні 18 вересня 1988 року для відзначення 900-ї річниці Болонського університету, що вважається найстарішим університетом Європи.

У промові представників Болонського університету на святкуванні зазначалося: «Європа вже існує, її мешканці поділяють спільні інституції, до яких належать і університети, протягом століть. Університети є інтелектуальними центрами минулого та майбутнього, що мають спільні цілі та методологію здобуття знань – чи то практичних, чи теоретичних».

Процес, що наштовхнув на ідею створення Великої Хартії, був особливо важливим. Хартія не була представлена політичною владою, а була розроблена у стінах університетів. Вона спирається на фундаментальні цінності європейських університетських традицій. Сприяє зміцненню зв'язків між вищими навчальними закладами в усьому світі, залучаючи до процесів, започаткованих у ній, неєвропейські університети.

Наразі Хартію підписали 776 університетів з 81 країн світу, серед яких 68 українських (див. <http://www.magna-charta.org/cms/cmspage.aspx?pageUId={8e9114fe-86db-4d26-b9d7-167c03d479aa}>)

Наступними кроками до оформлення європейського освітнього простору стали розробка й підписання:

- Лісабонської конвенції (1997 р.) про визнання кваліфікацій для системи вищої освіти європейського регіону;

- Сорбоннської декларації (Париж, Сорбонна, 1998 р.) *Спільна декларація про гармонізацію архітектури Європейської системи вищої освіти*), в якій висувалися ідеї навчання протягом всього життя, створення відкритої Зони європейської вищої освіти, мобільності студентів та викладачів, гнучкості системи освіти, диверсифікації навчальних програм, їх міждисциплінарний характер; було схвалено створення загальної системи, спрямованої на зовнішнє визнання й полегшення мобільності студентів, а також розширення можливостей їх працевлаштування; було зроблено спробу створити Зону європейської вищої освіти, де національні особливості й спільні інтереси можуть взаємодіяти й посилювати один одного задля вигоди Європи, її студентів; пролунав заклик до інших європейських країн приєднатися з метою підсилення становища Європи у світі через плавне регульоване поліпшення й модифікацію освіти для своїх громадян.

Країни Європи визнали, що на сучасному етапі для інтеграції освітньої діяльності необхідно порівняти та зробити сумісними системи освіти.

Ця нагальна необхідність була озвучена в принципах Болонської декларації, підписаної 19 червня 1999 року міністрами освіти 29 країн Західної і Центральної Європи: Австрії, Бельгії, Великобританії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Ісландії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви, Люксембургу, Мальти, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції.

Мета декларації - встановлення європейської зони вищої освіти, а також активізація європейської системи вищої освіти у світовому масштабі.

Декларація містить сім ключових положень:

1. Прийняття системи порівнянних ступенів, у тому числі шляхом запровадження додатка до диплому для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти.

2. Введення двоциклової навчання: попереднього (pregraduate) і випускного (graduate). Перший цикл триває не менше трьох років. Другий повинен вести до отримання ступеня магістра або кандидата наук.

3. Впровадження європейської системи трансферу залікових одиниць трудомісткості для підтримки великомасштабної студентської мобільності (система кредитів). Вона також забезпечує право вибору студентом дисциплін. За основу пропонується прийняти ECTS

(European Credit Transfer System), зробивши її накопичувальною системою, здатною працювати в рамках концепції «навчання впродовж усього життя».

4. Істотно розвинути мобільність учнів (на базі виконання двох попередніх пунктів). Розширити мобільність викладацького та іншого персоналу шляхом заліку періоду часу, витраченого ними на роботу в європейському регіоні. Встановити стандарти транснаціональної освіти.

5. Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості з метою вироблення порівняльних критеріїв і методологій

6. Впровадження вузівських систем контролю якості освіти та залучення до зовнішньої оцінки діяльності вузів студентів та роботодавців

7. Сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті, особливо в галузі розвитку навчальних планів, міжінституційні співробітництва, схем мобільності та спільних програм навчання, практичної підготовки і проведення наукових досліджень.

Отже, згідно з цілями Болонського процесу до 2010 року освітні системи країн-учасниць його повинні бути змінені, щоб сприяти:

– *полегшенню переїзду громадян з метою подальшого навчання чи працевлаштування у Європі.*

– *розширенню Європи та забезпеченню її подальшого розвитку як стабільного, мирного, толерантного суспільства.*

Болонський процес не передбачає повністю ідентичних систем освіти у різних країнах, він призначений лише для зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними освітніми системами.

Сьогодні процес включає в себе 47 країн-учасниць, з 49 країн, які ратифікували Європейську культурну конвенцію Ради Європи (1954) (у 2005 Міністр освіти Станіслав Ніколаєнко в Бергені підписав Болонську декларацію від імені України).

На національному рівні у Болонському процесі здебільшого задіяний уряд, міністри, відповідальні за вищу освіту в усіх країнах-учасницях, щоб оцінити вже зроблене та встановити керівні принципи та пріоритети наступного періоду розвитку.

На інституційному рівні задіяні заклади вищої освіти, факультети та відділення, студенти, викладацький склад. В Україні поступово вводиться Європейська кредитно-трансферна система (ECTS).

Таким чином, Болонський процес, до якого приєдналася Україна, має за мету наступне:

- встановлення системи зрозумілих та подібних наукових ступенів;
- встановлення системи, заснованої на двох основних циклах: студентському та післядипломному;
- введення системи кредитів (ECTS);

- сприяння мобільності шляхом подолання перешкод для забезпечення руху студентів, вчителів, дослідників, адміністративного складу;

- сприяння європейській співпраці щодо забезпечення якості;

- сприяння необхідним європейським вимірам у вищій освіті.

Дані цілі є сутнісною Болонського процесу.

Незвичайність цього процесу полягає в тому, що він не є чітко структурованим і проводиться країнами, що беруть у ньому участь, у співпраці з чисельними міжнародними організаціями, включаючи і Раду Європи.

Українська держава успадкувала досить розвинену радянську освітню інфраструктуру. Відповідно до Закону УСРР «Про освіту» від 23 травня 1991 року вона мала 156 вищих навчальних закладів, аспірантуру та докторантуру з 300 наукових спеціальностей, 518 навчальних закладів та підрозділів підвищення кваліфікації й перепідготовки кадрів. За чисельними показниками мережа вищих навчальних закладів України відповідала рівневі більшості розвинених країн світу, що на певному етапі перестало відповідати запитам суспільства і реальним потребам і можливостям економіки. Це і спонукало вносити корективи в освітню політику держави.

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається із законів України «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових актів. Якщо міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про вищу освіту, то застосовуються правила міжнародних договорів.

Ведучи мову про сутність і зміст **державної політики в галузі освіти на сучасному етапі**, слід визначити стратегію й основні напрями розвитку вищої освіти. Головною метою прийнятої Першим З'їздом педагогічних працівників України Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття) стало визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу XXI століття, створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти в першій чверті XXI ст., метою державної політики щодо розвитку освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихо-

вання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати і примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

Досягнення зазначеної мети державної політики щодо розвитку освіти поєднується із впровадженням встановлених Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» основних засад внутрішньої політики в гуманітарній сфері. Серед останніх перебуває створення належних умов для нарощення освітнього потенціалу України, забезпечення рівного доступу громадян до здобуття якісної освіти незалежно від місця проживання, майнового стану та фінансових можливостей; удосконалення системи освіти, забезпечення якісної вищої освіти, підвищення престижності праці педагогічних та науково-педагогічних працівників, підтримка обдарованої молоді; підвищення ролі вищої освіти і науки як основ становлення в Україні ефективної «економіки знань»; реформування та розвиток вітчизняної системи вищої освіти і науки, забезпечення їх інтеграції в європейський та світовий освітній і науковий простір, запровадження принципів та стандартів Болонського процесу у вищих навчальних закладах України.

Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

- 1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;
- 2) доступності вищої освіти;
- 3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів);
- 4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;
- 5) наступності процесу здобуття вищої освіти;
- 6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності;
- 7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів вищим навчальним закладам, що провадять таку діяльність;

- 8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;
- 9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом:

- 1) гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави;
- 2) збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти;
- 3) розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя;
- 4) створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу до інфраструктури вищого навчального закладу з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я;
- 5) розвитку автономії вищих навчальних закладів та академічної свободи учасників освітнього процесу. Автономія вищого навчального закладу зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно;
- 6) визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців;
- 7) забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції з виробництвом;
- 8) надання особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством;
- 9) належної державної підтримки підготовки фахівців з числа осіб з особливими освітніми потребами на основі створення для них вільного доступу до освітнього процесу та забезпечення спеціального навчально-реабілітаційного супроводу;
- 10) створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб;

11) запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам вищих навчальних закладів.

Від імені держави політику в галузі освіти в Україні визначає Верховна Рада України відповідно до Конституції України. Управління у сфері вищої освіти у межах своїх повноважень здійснюється:

- 1) Кабінетом Міністрів України;
- 2) центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;
- 3) галузевими державними органами, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади;
- 4) органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади;
- 5) Національною академією наук України та національними галузевими академіями наук;
- 6) засновниками вищих навчальних закладів;
- 7) органами громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки;
- 8) Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Повноваження засновника (засновників) щодо управління вищим навчальним закладом визначаються законами України, а також статутом вищого навчального закладу. Засновник (засновники) вищого навчального закладу або уповноважений ним (ними) орган:

- 1) затверджує статут вищого навчального закладу та за поданням вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу вносить до нього зміни або затверджує нову редакцію;
- 2) укладає в місячний строк контракт з керівником вищого навчального закладу, обраним за конкурсом у порядку, встановленому цим Законом;
- 3) за поданням вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу достроково розриває контракт із керівником вищого навчального закладу з підстав, визначених законодавством про працю, чи за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту;
- 4) здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю вищого навчального закладу;
- 5) здійснює контроль за дотриманням статуту вищого навчального закладу;
- 6) здійснює інші повноваження, передбачені законом і статутом вищого навчального закладу.

Засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган може (можуть) делегувати окремі свої повноваження керівникові або іншому органу управління вищого навчального закладу.

Систему вищої освіти в Україні становлять:

- 1) вищі навчальні заклади всіх форм власності;
- 2) рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
- 3) галузі знань і спеціальності;
- 4) освітні та наукові програми;
- 5) стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти;
- 6) органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;
- 7) учасники освітнього процесу.

Право на вищу освіту закріплено Конституцією та законами України, зокрема й Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. Відповідно до нього громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі відповідно до стандартів вищої освіти, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету.

Громадяни України вільні у виборі вищого навчального закладу, форми здобуття вищої освіти і спеціальності.

Громадяни України, які не завершили навчання за кошти державного або місцевого бюджету за певним ступенем освіти, мають право повторно безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах за тим самим ступенем освіти, за умови відшкодування до державного або місцевого бюджету коштів, витрачених на оплату послуг з підготовки фахівців, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття вищої освіти, крім випадків, встановлених Конституцією та законами України.

Не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Для реалізації права на вищу освіту особами з особливими освітніми потребами вищі навчальні заклади створюють їм необхідні умови для здобуття якісної вищої освіти.

Для реалізації права на вищу освіту особами, які потребують соціальної підтримки відповідно до законодавства, здійснюється повне або часткове фінансове забезпечення їх утримання у період здобуття ними вищої освіти за кожним освітнім рівнем.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту за другою спеціальністю у державних та комунальних вищих навчальних закладах, якщо за станом здоров'я вони втратили

можливість виконувати службові чи посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією, що підтверджується висновками медико-соціальної експертної комісії, та в інших випадках, передбачених законом.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та особи, яким надано статус закордонного українця, і які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України. Здобуття вищої освіти зазначеними категоріями осіб за кошти державного бюджету здійснюється в межах квот, визначених Кабінетом Міністрів України.

Інші іноземці та особи без громадянства можуть здобувати вищу освіту за кошти фізичних (юридичних) осіб, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законодавством або угодами між вищими навчальними закладами про міжнародну академічну мобільність.

Усі особи, які здобувають вищу освіту у вищих навчальних закладах, мають рівні права та обов'язки.

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких **рівнях вищої освіти**:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий) рівень;
- науковий рівень.

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою загальнокультурної та професійно орієнтованої підготовки, спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи

спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Науковий рівень вищої освіти відповідає дев'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системуютьорюючих знань та/або прогресивних технологій, розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії;
- 5) доктор наук.

Молодший бакалавр - це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС. Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом. Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Магістр - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків. Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра.

Доктор філософії - це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі). Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС.

Наукові установи можуть здійснювати підготовку докторів філософії за власною освітньо-науковою програмою згідно з отриманою ліцензією на відповідну освітню діяльність. Наукові установи можуть також здійснювати підготовку докторів філософії за освітньо-науковою програмою, узгодженою з вищим навчальним закладом. У такому разі наукова складова такої програми здійснюється у науковій установі, а освітня складова - у вищому навчальному закладі.

Доктор наук - це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної

проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях.

Ступінь доктора наук присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу чи наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації або опублікованої монографії, або за сукупністю статей, опублікованих у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Відповідно до частини першої ст. 15 Закону України «Про освіту» **державні стандарти освіти** містять вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм одержання освіти.

Стандарт вищої освіти - це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ). Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) перелік компетентностей випускника;
- 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 4) форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- 6) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу.

Вищий навчальний заклад у межах ліцензованої спеціальності може запроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається вищим навчальним закладом.

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Освітня діяльність у сфері вищої освіти провадиться вищими навчальними закладами, науковими установами (для підготовки фахівців ступеня доктора філософії) на підставі ліцензій, які видаються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України згідно із Законом України «Про вищу освіту». *Ліцензування навчальних закладів* – це державне визнання спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність за заявленими обсягами підготовки відповідно до державних вимог щодо кадрового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Основними завданнями вищого навчального закладу є:

- 1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;
- 2) для університетів, академій, інститутів - провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;
- 3) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;
- 4) формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;
- 5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;
- 6) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;
- 7) збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;
- 8) поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян;
- 9) налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури;
- 10) вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці.

Правовий статус вищого навчального закладу визначено у ст. 27 Закону України «Про вищу освіту»:

1. Вищий навчальний заклад утворюється у формі державної, комунальної, приватної установи і працює на засадах неприбутковості.
2. Юридична особа (крім наукової установи) набуває статусу вищого навчального закладу з моменту отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності.
3. Вищий навчальний заклад може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності вищого навчального закладу та/або забезпечують виконання його статутних завдань.
4. Вищі навчальні заклади державної, комунальної та приватної форми власності мають рівні права у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності.
5. Вищі навчальні заклади можуть провадити освітню діяльність спільно з іноземними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами.
6. Вищі навчальні заклади можуть утворювати навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси, наукові парки та входити до складу консорціуму. Всі учасники комплексу, консорціуму зберігають статус юридичної особи і фінансову самостійність.
7. Вищий навчальний заклад діє на підставі власного статуту.

Статут вищого навчального закладу повинен містити:

- 1) повне найменування із зазначенням типу вищого навчального закладу, його правосуб'єктність, місцезнаходження, дату прийняття рішення про його утворення;
- 2) концепцію освітньої діяльності вищого навчального закладу;
- 3) права та обов'язки засновника (засновників);
- 4) обсяг основних засобів (розмір статутного капіталу), наданих засновником (засновниками);
- 5) повноваження органів управління вищого навчального закладу;
- 6) права та обов'язки керівника вищого навчального закладу;
- 7) порядок обрання представників до органів громадського самоврядування;
- 8) підстави дострокового розірвання контракту з керівником вищого навчального закладу та керівником навчально-наукового інституту (факультету);
- 9) джерела надходження і порядок використання коштів та майна вищого навчального закладу;
- 10) порядок звітності та контролю за провадженням фінансово-господарської діяльності;

- 11) порядок внесення змін до статуту вищого навчального закладу;
- 12) порядок реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу.

Статут вищого навчального закладу може містити інші положення, що стосуються особливостей утворення і діяльності вищого навчального закладу. Статут ВНЗ не повинен суперечити законодавству.

В Україні діють **вищі навчальні заклади таких типів:**

- 1) *університет* - багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;
- 2) *академія, інститут* - галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;
- 3) *коледж* - галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. Відомості про коледж, який є структурним підрозділом університету, академії чи інституту, включаються до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

При цьому важливо розуміти різницю між **рівнями акредитації (I-IV) вищих навчальних закладів**. *ВНЗ першого рівня акредитації* – це вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. *ВНЗ другого рівня акредитації* – це вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста та за напрямками

підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра. *ВНЗ третього рівня акредитації* – це вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямами освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, а також за окремими спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня магістра. *ВНЗ четвертого рівня акредитації* – вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямами освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста та магістра.

Рішення про утворення, реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, перетворення) чи ліквідацію ВНЗ приймається:

- 1) для закладів державної форми власності - Кабінетом Міністрів України;
- 2) для закладів комунальної форми власності - відповідними органами місцевого самоврядування;
- 3) для закладів приватної форми власності - фізичними та/або юридичними особами відповідно до закону, у тому числі релігійними організаціями, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

Діяльність вищого навчального закладу провадиться на принципах:

- 1) автономії та самоврядування;
- 2) розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить вищий навчальний заклад, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;
- 3) поєднання колегіальних та єдиноначальних засад;
- 4) незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів).

Вищі навчальні заклади мають рівні права, що становлять зміст їх автономії та самоврядування, у тому числі мають право:

- 1) розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності;
- 2) самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу;
- 3) обирати типи програм підготовки бакалаврів і магістрів, що передбачені Міжнародною стандартною класифікацією освіти;
- 4) приймати на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників;
- 5) формувати та затверджувати власний штатний розпис;
- 6) приймати остаточне рішення щодо визнання, у тому числі встановлення еквівалентності, здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук і

- вчених звань доцента, професора під час зарахування на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника;
- 7) запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу;
 - 8) надавати додаткові освітні та інші послуги відповідно до законодавства;
 - 9) самостійно розробляти та запроваджувати власні програми освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
 - 10) самостійно запроваджувати спеціалізації, визначати їх зміст і програми навчальних дисциплін;
 - 11) присуджувати ступені вищої освіти здобувачам вищої освіти, які відповідно до законодавства успішно пройшли процедуру атестації після завершення навчання на відповідному рівні вищої освіти;
 - 12) приймати остаточне рішення щодо присудження наукових ступенів акредитованими спеціалізованими вченими радами;
 - 13) утворювати загальноосвітні навчальні заклади за погодженням з органами місцевого самоврядування;
 - 14) утворювати, реорганізовувати та ліквідовувати свої структурні підрозділи;
 - 15) провадити видавничу діяльність, зокрема видавати підручники, навчальні посібники і наукові праці, а також розвивати власну поліграфічну базу;
 - 16) провадити на підставі відповідних договорів спільну діяльність з навчальнимикладами, науковими установами та іншими юридичними особами;
 - 17) розміщувати свої навчальні, науково-дослідні та навчально-науково-виробничі підрозділи на підприємствах, в установах та організаціях;
 - 18) брати участь у роботі міжнародних організацій;
 - 19) запроваджувати власну символіку та атрибутику;
 - 20) встановлювати власні форми морального та матеріального заохочення учасників освітнього процесу;
 - 21) звертатися з ініціативою до органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти, про внесення змін до чинних або розроблення нових нормативно-правових актів у сфері вищої освіти, а також брати участь у роботі над проектами;
 - 22) провадити фінансово-господарську та іншу діяльність відповідно до законодавства та статуту вищого навчального закладу;
 - 23) розпоряджатися власними надходженнями (для вищих навчальних закладів державної і комунальної форми власності), зокрема від надання платних послуг;
 - 24) відкривати поточні та депозитні рахунки в банках;
 - 25) здійснювати інші права, що не суперечать законодавству.

Вищі навчальні заклади зобов'язані:

- 1) вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності;
- 2) мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- 3) створювати необхідні умови для здобуття вищої освіти особами з особливими освітніми потребами;
- 4) оприлюднювати на офіційному веб-сайті, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб інформацію про реалізацію своїх прав і виконання зобов'язань.

Структура ВНЗ, статус і функції його структурних підрозділів визначаються статутом вищого навчального закладу та положеннями про відповідні структурні підрозділи. Структурні підрозділи утворюються рішенням вченої ради ВНЗ у порядку, визначеному Законом України «Про вищу освіту» і статутом ВНЗ. Основними структурними підрозділами вищого навчального закладу є факультети, кафедри, бібліотека й інші підрозділи, діяльність яких не заборонена законом.

Факультет - це структурний підрозділ ВНЗ, що об'єднує не менш як три кафедри та/або лабораторії, які в державних і комунальних вищих навчальних закладах у сукупності забезпечують підготовку не менше 200 здобувачів вищої освіти денної форми навчання (крім факультетів вищих військових навчальних закладів (вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання), ВНЗ фізичного виховання і спорту, ВНЗ культури та мистецтва).

Кафедра - це базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу державної (комунальної) форми власності (його філій, інститутів, факультетів), що провадить освітню, методичну та/або наукову діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією) чи міжгалузевою групою спеціальностей, до складу якого входить не менше п'яти науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менш як три з них мають науковий ступінь або вчене (почесне) звання.

Для вирішення поточних питань діяльності ВНЗ створюються робочі органи (ст. 36): ректорат, деканати, приймальна комісія, компетенція яких визначається ректором відповідно до статуту ВНЗ.

Питання *управління ВНЗ* регулюється розділом VII Закону України «Про вищу освіту». Слід знати повноваження керівника ВНЗ (ректора (президента), начальника, директора), розглянути компетенцію вченої ради та наглядової ради національного ВНЗ, визначити порядок діяльності органів громадського самоврядування.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Право на освіту як одне з основних соціально-культурних прав людини.
2. Міжнародні стандарти права на освіту.
3. Законодавство України про освіту.
4. Суть і соціальний зміст вищої освіти.
5. Державна політика в галузі освіти в Україні. Реформи та інновації у вищій освіті.
6. Специфіка університетської освіти.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Університети сучасності, типи, тенденції розвитку.
2. Стандарти вищої освіти України.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Якими є ознаки права на освіту?
2. У чому полягає реалізація права на освіту?
3. Які нормативні акти складають законодавство України про освіту?
4. Які новели були включені до Закону України «Про вищу освіту»?
5. У чому полягає сутність сучасної державної політики в галузі освіти в Україні?
6. Яким є значення процесів європейської інтеграції?
7. Коли зародився Болонський процес?
8. Якими є зміст і цілі Болонської декларації?
9. Якими є цілі та зміст сучасної університетської освіти?
10. Що таке стандарти вищої освіти України?

Виконати тестові завдання.

1. Закон України «Про вищу освіту» був прийнятий:
 - а) 1 травня 2014 р.;
 - б) 1 червня 2014 р.;
 - в) 1 липня 2014 р.;
 - г) 1 травня 2015 р.
2. Головна мета Болонського процесу - це:
 - а) створення ідентичної систем освіти у різних країнах;
 - б) сприяння необхідним європейським вимірам у вищій освіті;

- в) формування єдиного центру керування вищою освітою.
3. Вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальними освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста – це:
- а) ВНЗ першого рівня акредитації ;
 - б) ВНЗ другого рівня акредитації ;
 - в) ВНЗ третього рівня акредитації ;
 - г) ВНЗ четвертого рівня акредитації .
4. Структурні підрозділи ВНЗ утворюються:
- а) рішенням профільного міністерства;
 - б) рішенням вченої ради ВНЗ;
 - в) рішенням зборів трудового колективу ВНЗ;
 - г) рішенням органів громадського самоврядування ВНЗ.
5. Україна приєдналася до Болонської декларації у:
- а) 2003 році;
 - б) 2005 році;
 - в) 2006 році;
 - г) 2008 році.
6. Велика Хартія європейських університетів була підписана:
- а) 18 червня 1988 року;
 - б) 18 вересня 1988 року;
 - в) 19 серпня 1989 року;
 - г) 19 жовтня 1989 року.
7. Болонський процес передбачає:
- а) створення повністю ідентичних систем освіти у різних країнах;
 - б) зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними освітніми системами;
 - в) взаємопроникнення освітніх систем;
 - г) виокремлення потужніших освітніх систем.
8. Болонська декларація була підписана міністрами освіти 29 країн Західної і Центральної Європи:
- а) 19 червня 1994 року;
 - б) 18 липня 1995 року;
 - в) 13 травня 1998 року;
 - г) 19 червня 1999 року.
9. Спільна декларація про гармонізацію архітектури Європейської системи вищої освіти має назву:
- а) Паризька декларація;
 - б) Сорбоннська декларація;
 - в) Київська декларація;
 - г) Берлінська декларація.
10. Конвенція 1997 р. про визнання кваліфікацій для системи вищої освіти європейського регіону була укладена:
- а) у місті Ліссабон;

- б) у місті Париж;
- в) у місті Мадрид;
- г) у місті Лондон.

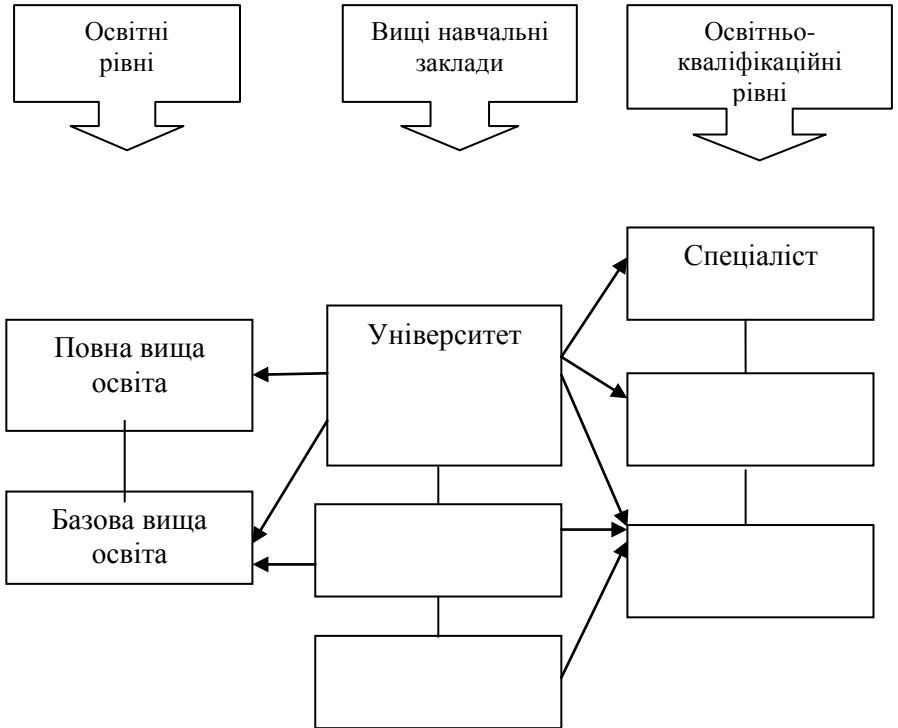
Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Підготуйте доповідь на тему: «Міжнародні стандарти права на освіту».
2. Історія виникнення і розвитку університетів.
3. Проаналізуйте головні тенденції розвитку вищої освіти в Європі.
4. Визначте найважливіші історичні етапи Болонського процесу.
5. Ознайомитись зі стандартами вищої освіти України.
6. Ознайомитись із основними документами щодо інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору.
7. Визначити зміст та основні цілі Болонської декларації.
8. Ознайомитися зі змістом сучасної університетської освіти та організаційно-правовими основами її функціонування, концепцією розвитку.
9. Користуючись положеннями Закону України «Про вищу освіту», скласти таблицю «Типи ВНЗ та їх класифікаційні ознаки»:

<i>Тип навчально-го закладу</i>	<i>Освітнє призначення</i>	<i>Додаткові чинники</i>
Університет	Проводить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям повної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв	Є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність
Академія		
Інститут		
Консерваторія		
Коледж		

Технікум		
----------	--	--

10. Доповнити схему структури ступеневості вищої освіти України:

 Інформаційні джерела: 1-10,14-16,19,20,22,24,25,27-30,33-38, 40-42,45,47,49-52

Тема 2. Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету

Основні терміни та поняття: університет, ректорат, деканат, факультет, навчальний процес, науково-навчальний центр, профспілковий комітет, гуртожиток, автономія вищого навчального закладу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Полтавський університет економіки і торгівлі добре знайомий на теренах колишнього Радянського Союзу як Полтавський кооперативний інститут своїми випускниками, науковими дослідженнями та вагомим внеском у розвиток вищої освіти. Свою діяльність він розпочав у 1961 р. як навчально-консультаційний пункт (НКП), з 1968 р. — факультет, а незабаром — з 1970 р., як філіал Львівського тоді торговельно-економічного інституту. У 1974 році була прийнята постановою Ради Міністрів СРСР, якою передбачалося створення Полтавського кооперативного інституту (ПКІ). З того часу і до початку 90-х років ХХ ст. інститут готував фахівців вищої кваліфікації для всіх союзних республік. Після проголошення Україною Декларації про державний суверенітет інститут було підпорядковано Центральній спілці споживчих товариств України (Укоопспілці).

В умовах державно-регульованої планової економіки, університет був одним з небагатьох закладів Центральної та Лівобережної України, що здійснював підготовку спеціалістів, здатних забезпечити розвиток підприємств на засадах, суттєво наближених до ринкових. Це зумовлювалося тим, що споживча кооперація була фактично єдиною господарською системою в радянській економіці, яка розвивалася за принципами самофінансування та самозабезпечення. Тому протягом декількох десятиріч в університеті склався науково-педагогічний кадровий потенціал, який формував у студентів навички підприємництва та ринкового мислення, а його випускники з перших кроків ринкових реформ зайняли провідні позиції в новостворюваних ринкових структурах господарчого комплексу та у визначенні шляхів і методів трансформаційних перетворень.

У 1978 р. почав діяти Белгородський (Росія) філіал Полтавського кооперативного інституту, який у 1981 р. перетворено в Белгородський кооперативний інститут Центроспілки СРСР. У 1985 -1990 рр. Полтавський кооперативний інститут мав свій філіал у м. Баку.

Особливе місце у розвитку Полтавського кооперативного інституту займають 90-ті роки. Існуючий стан суспільства, перехід до ринкової економіки, ускладнення соціально-економічних умов та інші чинники вимагали докорінної перебудови системи підготовки спеціалістів, а разом з тим і діяльності інституту.

У 1991 році Центроспілка СРСР постановою правління від 1 квітня 1991 р. № 64 "Про передачу Львівського торговельно-економічного інституту і Полтавського кооперативного інституту Центроспілки Українській споживспілці" передала інститут у підпорядкування республіканській спілці споживчих товариств України.

В наступному 1992 році голови правлiнь Укоопспiлки, Кримської республіканської споживспілки та 24 обласних спілок споживчих товариств України підписали установчий договір про створення спільного вищого навчального закладу "Полтавський кооперативний інститут". Було утворено керівний орган – Раду засновників Полтавського кооперативного інституту.

З метою підготовки фахівців у відповідності до досягнень вітчизняної та світової науки, інститут визначив стратегічні напрямки розвитку освітнянської діяльності на перспективу. В квітні 1996 р. вчена рада схвалила Комплексну програму розвитку Полтавського кооперативного інституту на 1996-2000 роки. В її основу були покладені Концепція реформування вищої освіти на перехідному етапі до ринкової економіки, Концепція гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах та Концепція діяльності Полтавського кооперативного інституту.

Головним завданням інститут визначив підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних працювати на рівні міжнародних стандартів. З цією метою з 1996 року в інституті запроваджено багатоступеневу підготовку спеціалістів на основі освітньо-кваліфікаційного рівня базової вищої освіти "бакалавр" за такими напрямками: економіка і підприємництво, менеджмент, торгівля, харчова технологія і інженерія.

На початку 90-х років інститут започаткував післядипломну освіти. З цією метою на базі Полтавського кооперативного інституту відповідно до постанови-наказу правління Укоопспілки та Міністерства освіти України від 29.09.1992 р. № 184-134 відкрито Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів споживчої кооперації - МІПК. До відкриття зазначеного інституту післядипломна освіта в ПКІ здійснювалася на факультеті підвищення кваліфікації.

Упродовж 90-х років інститут створив реальні умови для забезпечення підготовки спеціалістів з урахуванням потреб ринкової економіки. Це дозволило відкрити спеціальності "Фінанси і кредит" (1993 рік), "Менеджмент у виробничій сфері" (1994 рік), "Міжнародна економіка" (1996 рік), "Маркетинг" (1997 рік). У 1998 році відкрито підготовку фахівців зі спеціальностей "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", "Товарознавство і експертиза у митній справі", "Технологія зберігання, консервування і переробки м'яса".

З 1994-1995 навчального року почав діяти Донецький заочний факультет інституту в м. Донецьк на базі кооперативного економіко-правового технікуму Донецької облспоживспілки за спеціальністю "Облік і аудит".

У 1997 р. створено Черкаський заочний факультет інституту в м. Черкаси на базі кооперативного економіко-правового коледжу Черкаської облспоживспілки.

Помітне зростання якості навчання і науково-педагогічної майстерності викладачів крім того, що воно базувалось на власних пошуках, спиралося також на їх стажуванні у зарубіжних вищих навчальних закладах США і Канади, університетах Англії, Франції, Німеччини, Угорщини. Були встановлені зв'язки з Європейською академією маркетингу та Європейським інститутом менеджменту (м. Брюссель), університетом Центральної Європи (м. Будапешт), університетом м. Валенсія (Іспанія).

Різні форми підвищення кваліфікації викладачів надали змогу поповнити знання з принципово нових напрямів у галузі маркетингу, менеджменту, бізнесу, банківської справи, аудиту, іноземних мов і на цій основі впроваджувати прогресивні методи навчального процесу.

В 1997 році відповідно до рішення Державної акредитаційної комісії Міністерства освіти України від 9 грудня 1997 року інститут було акредитовано за III рівнем акредитації з наданням права випуску фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями (спеціаліст – 3 фахи та магістр – 5 фахів).

Міністерство освіти України протягом 1998 року провело нострифікацію всіх спеціальностей за новим переліком напрямів і спеціальностей і видало інституту відповідні ліцензії та сертифікати. У складі інституту в кінці 90-х років було 7 факультетів, 24 кафедри, Центр зв'язків з виробництвом, Центр комп'ютерних технологій, навчально-виробничий комбінат громадського харчування.

У 2000 році відповідно до рішення Державної акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2000 року Полтавський кооперативний інститут було атестовано за наслідками атестаційної експертизи Державної інспекції навчальних закладів. 6 грудня 2000 року Кабінет Міністрів України підтримав пропозицію Центральної спілки споживчих товариств України щодо створення на базі Полтавського кооперативного інституту Полтавського університету споживчої кооперації України.

21 травня 2001 року Правлінням Центральної спілки споживчих товариств України прийнято постанову "Про створення Полтавського університету споживчої кооперації України"

У 2003 році відкрито нові спеціальності – «Економічна кібернетика», «Банківська справа», та «Соціальна інформатика», у

2006 – «Управління персоналом та економіка праці», у 2007 – «Готельно-ресторанна справа».

На початок 2009 року значно збільшилися ліцензовані обсяги набору студентів на всі спеціальності денної (до 2771 осіб) та заочної (до 6141 осіб) форм навчання. Загальний контингент студентів склав 15045 студентів, у т.ч. за денною формою – 4933 студенти. Чисельність науково-педагогічного персоналу зросла до 577 осіб, з них – докторів наук, професорів – 66, кандидатів наук, доцентів – 356 осіб.

У 2009 році університет повторно пройшов акредитацію і рішенням Державної акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України від 2 липня 2009 року йому присвоєно найвищий четвертий рівень.

18 вересня 2009 року Полтавський університет споживчої кооперації України став членом Великої Хартії європейських університетів.

У квітні 2010 року відповідно до Постанови Правління Укоопспілки від 1 лютого 2010 року № 27 «Про зміну назви Полтавського університету споживчої кооперації України» та наказу Міністерства освіти і науки України від 29 березня 2010 року № 253 «Про затвердження статуту Полтавського університету економіки і торгівлі» університет змінив назву на «Вищий навчальний заклад Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"».

Університет отримав Міжнародний Сертифікат 440030QM08 Міжнародної мережі сертифікації (IQNet) і Німецького органу сертифікації системи управління якістю (DQS GmbH) про відповідність освітньої діяльності міжнародним стандартам якості серії ISO 9001:2008 (вересень 2009 року). Під час ресертифікації підтверджено відповідність стандартам ISO 9001:2008 (травень 2012 року).

Університет здійснює підготовку спеціалістів в галузі фінансів, обліку та аудиту, міжнародної економіки, економіки підприємства, менеджменту, управління персоналом та економіки праці, інформатики, економічної кібернетики, маркетингу, товарознавства та комерційної діяльності, організації торгівлі, товарознавства та експертизи в митній справі.

Університет має ліцензію на підготовку спеціалістів для іноземних країн. Його обрали для фахової підготовки 50 тисяч студентів із різних регіонів України, РФ, Азербайджану, Молдови, ФРН, Туреччини, Китаю, Нігерії. Ліцензія Міністерства освіти і науки України: серія АЕ № 527469 від 11.11.2014 року. До складу викладацького корпусу входить більше 60 докторів наук та професорів, 304 кандидатів наук та доцентів.

Університет має сучасну матеріально-технічну базу:

- загальна площа навчально-лабораторних корпусів перевищує 52,7 тис. кв. м.;
- чотири студентські гуртожитки;
- 38 мультимедійних лекційних аудиторій;
- 35 комп'ютерних класів;
- спортивний комплекс "Олімп" (ігрові та тренажерні зали, зали для занять фітнесом, зал для занять боротьбою та боксом, футбольне поле із штучним покриттям);
- відповідно до рейтингу МОН України університет увійшов до десятки кращих економічних університетів України;
- членство в Великій Хартії університетів (Magna Charta Universitatum) та інших міжнародних організаціях;
- навчально-виробничий комбінат громадського харчування;
- комп'ютерний парк університету налічує 1985 ПЕОМ, які об'єднані в єдину університетську локальну мережу з можливостями доступу до мережі Internet та Utran. Із спеціалізованих комп'ютерних лабораторій, електронних читальних залів, домашніх персональних комп'ютерів студенти, аспіранти та докторанти мають широкий доступ до електронних ресурсів як бібліотеки університету, так і кращих вищих навчальних закладів України, США та Великобританії;
- редакційно-видавничий центр, що забезпечує щороку друк навчально-методичної та наукової літератури обсягом понад 500 д.а.;
- безкоштовне покриття Wi-Fi в приміщеннях університету та гуртожитків;
- електронна і класична читальні зали, медіатека із залом перегляду;
- стажування за кордоном в таких країнах як Туреччина, США, Чорногорія, Єгипет, Польща, Швейцарія та інші;
- навчання за стипендіальними програмами у вишах Чехії, Словаччини, США, Німеччини і Польщі.

Висока комп'ютерна насиченість освітньої діяльності навчального закладу, широке впровадження комп'ютерних технологій у навчальну, наукову, управлінську, бібліотечну, видавничу й обліково-фінансову діяльність забезпечила університету пріоритетне місце серед економічних вищих навчальних закладів України за рівнем комп'ютеризації освітньої діяльності.

Факультет фінансів і обліку ПУЕТ є найбільшим серед факультетів університету. За якістю підготовки фахівців факультет заслужено має високий авторитет не тільки в межах ПУЕТ, а й в інших вищих навчальних закладах. Престижними та популярними в сучасних умовах є напрями підготовки: фінанси і кредит, облік і аудит, міжнародна економіка, банківська справа, документознавство та інформаційна діяльність. Великий потенціал професорсько-викладацького складу факультету, сучасні орієнтири організації

навчальної діяльності та виховання студентської молоді виправдовує сподівання майбутніх фахівців. Головним пріоритетом у роботі зі студентами факультету є висока професійна культура та всебічний розвиток особистості студента.

Передумовою становлення економічного факультету (з 2001 року – факультет фінансів і обліку) постала реорганізація 1 вересня 1968 року навчально-консультаційного пункту ЛТЕІ в Полтавський заочний факультет ЛТЕІ, на який здійснено набір 150 студентів спеціальностей «Бухгалтерський облік» та «Економіка торгівлі». Термін навчання становив 4 роки і перший випуск денного відділення було здійснено у 1972 році.

Якісну підготовку фахівців забезпечує скоординована робота кафедр факультету. Кафедра бухгалтерського обліку перебуває біля витоків історії факультету. Кафедра набула статусу випускової у 1971 році. Напрямок «Облік і аудит» має такі програми професійного спрямування: «Облік і аудит в сфері торговельного бізнесу», «Облік і аудит в фінансово-кредитних установах і організаціях», «Облік і аудит на виробничих підприємствах». Підготовка фахівців здійснюється з поглибленим вивченням інформаційних систем і технологій обліку, обліку і аналізу зовнішньоекономічної діяльності, фінансового обліку, управлінського обліку, фінансово-господарського контролю, облікової політики підприємства, обліку в сфері торговельного бізнесу, обліку в сфері ресторанного бізнесу, аудиту.

На виконання Постанови Вченої ради університету від 11 червня 2015 року відбулося створення ***Інституту економіки, управління та інформаційних технологій*** шляхом поєднання факультету фінансів і обліку та факультету економіки і менеджменту. За новоствореним Інститутом були закріплені:

- кафедра міжнародної економіки;
- кафедра фінансів та банківської справи;
- кафедра бухгалтерського обліку і аудиту;
- кафедра документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах;
- кафедра математичного моделювання та соціальної інформатики;
- кафедра управління персоналом і економіки праці;
- кафедра економіки підприємства;
- кафедра менеджменту;
- кафедра бізнес адміністрування та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
- кафедра економічної кібернетики;
- кафедра правознавства;
- кафедра української та іноземних мов;
- кафедра ділової іноземної мови;
- кафедра економічної теорії та прикладної економіки;

- кафедра статистики;
- науково-дослідний центр економічних досліджень.

Учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах є:

- 1) наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники;
- 2) здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у вищих навчальних закладах;
- 3) фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах;
- 4) інші працівники вищих навчальних закладів.

Розділ X Закону України «Про вищу освіту» визначає права та обов'язки учасників освітнього процесу. Так, особи, які навчаються у ВНЗ, мають право на:

- 1) вибір форми навчання під час вступу до вищого навчального закладу;
- 2) безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту;
- 3) трудову діяльність у позанавчальний час;
- 4) додаткову оплачувану відпустку у зв'язку з навчанням за основним місцем роботи, скорочений робочий час та інші пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням;
- 5) безоплатне користування бібліотеками, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами вищого навчального закладу;
- 6) безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими освітніми потребами);
- 7) користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами вищого навчального закладу у порядку, передбаченому статутом вищого навчального закладу;
- 8) забезпечення гуртожитком на строк навчання у порядку, встановленому законодавством;
- 9) участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікації;
- 10) участь у заходах з освітньої, наукової, науково-дослідної, спортивної, мистецької, громадської діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку;
- 11) участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчального процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення;
- 12) внесення пропозицій щодо умов і розміру плати за навчання;
- 13) участь у громадських об'єднаннях;

- 14) участь у діяльності органів громадського самоврядування вищого навчального закладу, інститутів, факультетів, відділень, вченої ради вищого навчального закладу, органів студентського самоврядування;
- 15) вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу;
- 16) навчання одночасно за декількома освітніми програмами, а також у декількох вищих навчальних закладах, за умови отримання тільки однієї вищої освіти за кожним ступенем за кошти державного (місцевого) бюджету;
- 17) академічну мобільність, у тому числі міжнародну;
- 18) отримання соціальної допомоги у випадках, встановлених законодавством;
- 19) зарахування до страхового стажу відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» періодів навчання на денній формі навчання у вищих навчальних закладах, аспірантурі, докторантурі, клінічній ординатурі, інтернатурі, резидентурі, за умови добровільної сплати страхових внесків;
- 20) академічну відпустку або перерву в навчанні із збереженням окремих прав здобувача вищої освіти, а також на поновлення навчання у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;
- 21) участь у формуванні індивідуального навчального плану;
- 22) моральне та/або матеріальне заохочення за успіхи у навчанні, науково-дослідній і громадській роботі, за мистецькі та спортивні досягнення тощо;
- 23) захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства;
- 24) безоплатне проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях, а також на оплату праці під час виконання виробничих функцій згідно із законодавством;
- 25) канікулярну відпустку тривалістю не менш як вісім календарних тижнів на навчальний рік;
- 26) отримання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;
- 27) оскарження дій органів управління вищого навчального закладу та їх посадових осіб, педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- 28) спеціальний навчально-реабілітаційний супровід та вільний доступ до інфраструктури вищого навчального закладу відповідно до

медико-соціальних показань за наявності обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я.

Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах за денною формою навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання стипендій у встановленому законодавством порядку. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах за денною формою навчання, можуть отримувати інші стипендії, призначені фізичними (юридичними) особами. Особам, які досягли значних успіхів у навчанні та/або науковій діяльності, за рішенням вченої ради вищого навчального закладу можуть призначатися персональні стипендії.

Здобувачі вищої освіти, які навчаються у вищих навчальних закладах за денною формою навчання, мають право на пільговий проїзд у транспорті у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особи, які навчаються у ВНЗ, зобов'язані:

- 1) дотримуватися вимог законодавства, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;
- 2) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;
- 3) виконувати вимоги освітньої (наукової) програми.

Соціально-культурна інфраструктура ВНЗ має бути належним чином розвинена. До неї належать: профспілковий комітет викладачів та співробітників, профспілковий комітет студентів, студентський клуб, спортивний зал або спортивний комплекс, музей вищого навчального закладу, бібліотека, кафе, їдальня.

Спортивне життя вищих навчальних закладів є частиною їх соціального життя, фізичної культури і головною складовою частиною виховного педагогічного процесу. Фізична культура спрямована на зміцнення здоров'я студентства та співробітників, підвищення їх морально-вольових та інтелектуальних здібностей, сприяє гармонійному формуванню особистості, а також є одним із найважливіших чинників підвищення соціальної, професійної і трудової активності. Спорт є головною частиною фізичної культури, і його соціальна цінність визначається діючим стимулюючим впливом на поширення елементів фізичної культури серед різних шарів вищого навчального закладу. Спортивне життя навчального закладу спрямоване на виховання, самовизначення та самовдосконалення студентства та співробітників, підвищення рівня їх професійної працездатності.

Керується спортивне життя вузу ректором, профспілковими організаціями, кафедрою фізичного виховання та спорту і спортивними клубами вузу. Система спортивного життя розглядається як один із

головних видів педагогічно-виховної, позанавчальної та самостійної роботи студентства і співробітників. Структура та складові системи спортивного життя постійно вдосконалюються, мають різнопланові зовнішні зв'язки, у тому числі й міжнародні. Головні складові структури системи спортивного життя:

- організаційна;
- науково-методична;
- кадрова;
- медична;
- матеріально-технічна;
- фінансова.

Завдання системи спортивного життя вузу можна представити таким чином:

- зміцнення духовності, здоров'я студентства та співробітників;
- постійна реорганізація фізкультурно-спортивної діяльності із урахуванням постійних змін у сферах громадського життя;
- сприяння духовно-вольовому, фізичному і діловому розвитку студентства і співробітників академії;
- виховання у студентів і співробітників позитивних мотивацій і характеристик поведінки, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя.

Заняття фізичною культурою і спортом в ПУЕТ проводяться не тільки для зміцнення здоров'я, всебічного розвитку і спортивного вдосконалення, а й з метою оволодіння навичками професійно-прикладної фізичної підготовки для майбутньої виробничої діяльності, а також формування потреби в регулярних заняттях фізичними вправами і спортом. Для цього в університеті створена сучасна матеріально-технічна база, яка є однією з найкращих у Полтавському регіоні. ПУЕТ має два спортивних комплекси, в яких розташовано:

- 5 фітнес студій;
- 2 тренажерних зали;
- спортивний зал для занять боксом;
- зал для греко-римської боротьби;
- спортивна зала для ігрових видів спорту;
- столи для настільного тенісу;
- більярд.

Університет має відкритий майданчик з вуличними тренажерами для занять загально-фізичної підготовки, футбольне поле зі штучним покриттям, майданчик для занять стріт-болом.

В університеті діють секції з видів спорту:

- футбол;
- волейбол (чоловіки, жінки);
- баскетбол (чоловіки, жінки);
- легка атлетика;

- настільний теніс;
- бокс;
- греко-римська боротьба;
- плавання;
- спортивні танці.

Збірні команди з видів спорту представляють університет на міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних змаганнях.

2010 рік став ювілейним для кафедри фізичного виховання, яка святкувала свій 40-річний ювілей. За сприянням ректорату університету, випускників минулих років було відкрито спортивно-історичний музей кафедри фізичного виховання. Цей музей є єдиним серед вищих навчальних закладів Полтавщини.

Загальний фізичний стан людини залежить від багатьох факторів як природних, так і соціальних, але головне - воно керовано. За допомогою підібраних і організованих заходів з використанням фізичних вправ, різних видів спорту, раціонального харчування, режиму праці та відпочинку можна в широкому діапазоні змінювати в необхідному напрямку показники фізичного розвитку та функціональної підготовленості організму. Саме тому фізична культура і спорт широко використовуються для зміцнення здоров'я, фізичного розвитку та підготовки людини в сучасному суспільстві. Фактично фізична культура і спорт необхідні для соціального становлення молодшої людини, будучи важливим засобом його всебічного та гармонійного розвитку. Без фізичного удосконалення важко сьогодні бути здоровим, працездатним, неможливо наповнити життя радістю творчої праці.

Музей або музейний комплекс є невід'ємною частиною життя ВНЗ. Експонати музею, як правило, відбивають історію вузу, знайомлять відвідувачів з тими видатними викладачами, вихователями, науковцями, хто свого часу працював у стінах вузу та зробив свій вагомий внесок в його історію. Головні частину фондів складають матеріали з історії вузу, що розкривають діяльність, традиції, динаміку розвитку, його наукову та культурну спадщину, сьогодення.

Архівні фонди музею активно використовуються в навчальному процесі. Вони викликають інтерес істориків та краєзнавців.

Музей здійснює також освітні програми. Тут проходять зустрічі з відомими мистецтвознавцями, краєзнавцями, різноманітні тематичні і художні виставки, камерні музичні і поетичні вечори, зустрічі з цікавими людьми.

Робота працівників музею має високе призначення – збереження для майбутніх поколінь історичної і культурної спадщини вузу. Розуміння історії, традицій, мистецтва змінює на краще якість життя людини, дає привід для міркувань. Адже це дуже важливо – розуміти світ, в якому живеш.

Профспілкові комітети як викладачів, так і студентів, вирішують соціальні проблеми, надають у разі необхідності відповідну допомогу, стоять на захисті прав тих, хто працює та навчається.

Тим, хто працює, продає свою робочу силу, уміння, професійні здібності, необхідний захист його законних прав. Міжнародна Декларація прав людини в ст.23 проголосила, що «профспілки потрібні людині для захисту її інтересів».

Механізм захисту інтересів працівників визначається колективним договором, ініціатором укладання якого завжди виступає профспілка і на підставі якого здійснюється регулювання й узгодження соціально-економічних, виробничих і трудових відносин. Питання підвищення заробітної плати і недопущення боргів по ній; посадові оклади, доплати, надбавки, премії, компенсаційні виплати, матеріальна допомога; тривалість, черговість і перенос відпусток, додаткові відпустки, ведення трудових книжок, звільнення з ініціативи роботодавця тощо. Крім того, до компетенції профспілки входить атестація робочих місць і компенсація за несприятливі умови праці; медичні огляди, забезпеченість спецодягом і молоком, засобами індивідуального захисту; праця в умовах, що відповідають охороні праці; попередження порушень і контроль за виконанням законодавства про працю і про охорону праці; контроль за виконанням колективного договору. Усе це прерогатива профспілок, права яких закріплені законодавством.

У сучасних умовах тільки через профспілки можна одержати реальну можливість захистити свої законні права і інтереси.

Законом України "Про професійні спілки, їхні права і гарантії діяльності" профспілкам надані широкі права, і, реалізуючи ці права, вони можуть стати могутньою організацією, що забезпечує розвиток демократії в країні і становлення соціальної правової держави.

Студентське містечко ПУЕТ – це комплекс 9-поверхових гуртожитків № 1,2,3,4. Положення про студентський гуртожиток ПУЕТ затверджено наказом ректора 28.01.2008 р., яке визначає порядок надання житлової площі в гуртожитках університету, умови проживання, Правила внутрішнього розпорядку.

Студентські гуртожитки ПУЕТ призначаються для проживання іногородніх та іноземних студентів на період навчання в університеті, а також студентів із числа сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за умови відсутності в них іншого місця проживання.

Гуртожитки секційного типу зі зручностями призначені для загального мешкання з самообслуговуванням і самоврядуванням залежно від умов і вартості проживання, що визначається керівництвом університету і погоджується з органами студентського самоврядування (Рада студентів і аспірантів ПУЕТ) та Профспілкою студентів і аспірантів ПУЕТ. Управління студентським містечком здійснюється

дирекцією студмістечка за сприянням адміністрації університету та органів студентського самоврядування.

В гуртожитках університету мешкає близько 2000 студентів.

Мешкаючи у гуртожитку, студенти мають право:

- користуватися приміщеннями навчального і культурно-побутового призначення, обладнанням й майном гуртожитку;
- вимагати своєчасного ремонту або зміни обладнання, меблів, постільних речей та іншого майна гуртожитку, а також усунення недоліків у побутовому забезпеченні;
- обирати раду студентського гуртожитку і бути обраним до її складу;
- брати участь через студентську раду у вирішенні питань, пов'язаних з поліпшенням житлово-побутових умов, організації виховної роботи і дозвілля, обладнанням і оформленням житлових кімнат і приміщень гуртожитку, роботи персоналу та ін.;
- звертатись з пропозиціями щодо поліпшення умов проживання в гуртожитку до органів самоврядування, ради гуртожитку, адміністрації університету.

Студенти, які проживають в гуртожитках, зобов'язані:

- знати і дотримуватись Правил внутрішнього розпорядку;
- брати участь в усіх видах робіт і чергуваннях, пов'язаних із самообслуговуванням у відповідності до розпоряджень адміністрації студмістечка, гуртожитку та рішень студентської ради гуртожитку;
- своєчасно вносити оплату за проживання у встановлених розмірах;
- дотримуватись чистоти і порядку у житлових кімнатах, місцях загального користування, виконувати графіки чергування в секціях чи на поверхах, з цією метою студентськими радами в гуртожитках проводяться кожну середу санітарні дні для студентів, конкурси на „кращу кімнату”;
- дбайливо ставитись до університетської власності – приміщень, обладнання, майна, відшкодовувати матеріальні збитки, завдані майну (пошкодження меблів, скла, сантехнічних приладів, тощо), відповідно до чинного законодавства, в разі не виявлення особи, що заподіяла шкоду, відповідальність за відшкодування нанесеної шкоди несуть мешканці відповідної кімнати, блоку, секції;
- протягом року за власний рахунок здійснювати заміни електролампочок, зіпсованих з власної вини замків, відшкодовувати поточні витрати за користування додатково встановлених в кімнатах електроприладів;
- залишаючи кімнати, необхідно вимкнути світло, закрити крани, зачинити вікна, здати ключ від кімнати черговому гуртожитку;
- своєчасно подавати заявки на ремонт електричного, сантехнічного обладнання і меблів, перевіряти наявність дублікатів ключів від кімнат та блоку у завідувача гуртожитком, а в разі їх відсутності чи заміни дверного замка – здати відповідний дублікат;

- терміново оповіщати завідувачу гуртожитку, дирекцію студмістечка та студентську раду гуртожитку про всі надзвичайні події;
- в кінці навчального року привести кімнату, в якій мешкав, в належний стан і здати її завідувачу гуртожитку.

Мешканцям гуртожитку забороняється:

- самовільно переселятися з однієї кімнати в іншу;
- переробляти чи переносити інвентар і меблі з однієї кімнати до іншої або виносити їх з кімнат без дозволу завідувача гуртожитку;
- прати білизну, чистити одяг і взуття у житлових кімнатах;
- наклеювати і прибивати на стінах і шафах оголошення, фотографії, малюнки та інше;
- користуватися електроопалювальними приладами та електроплитами в житлових кімнатах;
- самостійно виконувати електромонтажні роботи;
- проводити масові заходи в гуртожитку;
- залишати сторонніх осіб після 22.00 годин в кімнаті гуртожитку;
- приносити, зберігати та розпивати спиртні напої, наркотичні або токсичні речовини, перебувати в гуртожитку в стані алкогольного, токсичного або наркотичного сп'яніння;
- палити в гуртожитку, окрім спеціально відведених місць біля гуртожитків,
- створювати гамір, а також вмикати радіотелевізійну, комп'ютерну та аудіоапаратуру на гучність, що перевищує чутність кімнати, що заважає іншим мешканцям гуртожитку, порушувати тишу з 22.00 до 8.00 години;
- тримати в гуртожитку тварин.

Відповідно до Положення про порядок визначення та надання населенню субсидій студент має право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату за користування гуртожитку.

Виселення студентів з гуртожитку протягом навчального року можливе:

- в разі подання студентом заяви про виселення за власним бажанням;
- у випадку відрахування студента з університету незалежно від причин відрахування;
- за здійснення аморальних, противоправних вчинків і грубих порушень правил внутрішнього розпорядку в гуртожитку, антисанітарійний стан приміщень в гуртожитку, паління в гуртожитку;
- за появу в гуртожитку в стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння;
- за надання місця проживання в гуртожитку стороннім особам.

Студенти, що виселені з гуртожитку, повинні звільнити кімнату:

- за порушення Правил внутрішнього розпорядку – в 3-денний термін з дня виходу наказу розпорядження про виселення;

• при відрахуванні з університету – в тижневий термін з дня виходу наказу про відрахування.

У випадку порушення правил проживання в гуртожитку з боку мешканця він виселяється з гуртожитку, повністю відшкодовує заподіяні збитки, плата за попереднє проживання не повертається. Студенти, що були виселені із гуртожитку за грубе порушення правил внутрішнього розпорядку, знаходження в студентському гуртожитку в стані алкогольного (наркотичного або токсичного сп'яніння), не мають право на повторне поселення в наступному навчальному році.

Дирекція студмістечка спільно зі студентськими радами гуртожитків, профспілковим комітетом університету, деканами факультетів, органами студентського самоврядування співпрацює у питаннях навчальної, виховної, культурно-освітньої роботи, організації дозвілля та спорту, харчування, медичного обслуговування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Історія виникнення, становлення й розвитку ПУЕТ.
2. Правова основа діяльності ПУЕТ.
3. Функціонально-організаційна структура ПУЕТ.
4. Історія факультету фінансів і обліку ПУЕТ.
5. Соціальний захист студентів.
6. Організація дозвілля студентів.
7. Облаштування побуту студентів.
8. Правила проживання у гуртожитках.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Які етапи становлення іокремлюють в історії ПУЕТ?
2. Якими є права студентів?
3. У чому полягають обов'язки студентів?
4. Якими є права й обов'язки професорсько-викладацького складу?
5. Які існують органи управління університетом?
6. Якою є структура ПУЕТ?
7. У чому полягає соціальний захист студентів?
8. Як має відбуватися облаштування побуту студентів?
9. У чому полягає магістерська підготовка студентів?
10. Якими є правила проживання у гуртожитках?

Виконати тестові завдання.

1. Автономний вищий навчальний заклад, що здійснює навчально-виховну і наукову діяльність – це :
 - а) колегіум;
 - б) університет;
 - в) інститут;
 - г) ліцей.
2. Перший європейський університет з'явився у місті:
 - а) Париж;
 - б) Прага;
 - в) Сорбонна;
 - г) Болонья.
3. За користування гуртожитком студент:
 - а) має право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату;
 - б) не має право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату;
 - в) має соціальну пільгу;
 - г) має в разі наявності високих показників навчання.
4. Другим за часом заснування університетом в Європі став:
 - а) Оксфордський;
 - б) Болонський;
 - в) Тулузький;
 - г) Сорбонна.
5. Самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів - це :
 - а) інтегрованість вищого навчального закладу;
 - б) відокремленість вищого навчального закладу;
 - в) суверенітет вищого навчального закладу;
 - г) автономія вищого навчального закладу.
6. Процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності – це :
 - а) акредитація;
 - б) ліцензування;
 - в) глобалізація;
 - г) інтеграція.
7. Першим університетом на землях України вважають:
 - а) Києво-Могилянську академію;
 - б) Львівський університет;
 - в) Слов'яно-греко-латинську академію в місті Острог;

г) Харківський університет.

8. Рівень організації освітнього процесу в університеті, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань – це :

- а) якість освітньої діяльності;
- б) навчальний процес;
- в) структура навчального процесу;
- г) графік навчального процесу.

9. Історія становлення Полтавського університету економіки і торгівлі бере свій початок від:

- а) 1960 року;
- б) 1961 року;
- в) 1963 року;
- г) 1969 року.

10. Особи, які навчаються у ВНЗ на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації:

- а) студенти;
- б) слухачі;
- в) аспіранти;
- г) здобувачі вищої освіти.

Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Визначити специфіку галузевих університетів.
2. Виокремити основні історичні етапи формування університету.
3. Ознайомитись зі Статутом ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та Тимчасовим положенням про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Полтавському університеті економіки і торгівлі.
4. Ознайомитися з функціонально-організаційною структурою та системою управління університетом.
5. Ознайомитися з історією становлення факультету фінансів та обліку.
6. З'ясувати специфіку соціального захисту, організації дозвілля та облаштування побуту студентів ПУЕТ.
7. Розв'язати ситуаційне завдання: Студент Сидоров вступив на навчання до вищого навчального закладу за контрактом, підписавши запропонований йому університетом договір, відповідно до положень якого за перший навчальний рік він сплатив 10 тис. грн. Наступного року адміністрація навчального закладу зажадала оплатити вже 13 тис. грн., мотивуючи це інфляцією та зростанням заробітної плати викладачів. *Чи правомірно дія адміністрація ВНЗ? Чи може бути договором Сидорова закріплено можливість зростання вартості*

освітньої послуги? Що б Ви порадили робити студенту?

 Інформаційні джерела: 6,11,12,14-18,21,25, 33,34,36-39,44,46-51

Тема 3. Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів

Основні терміни та поняття: бібліотека, інформаційні ресурси, бібліотечний фонд, каталог, картотека, довідково-бібліографічний апарат, комплектування, медіатека

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (ст. 33) до основних структурних підрозділів вищого навчального закладу належить бібліотека. Вищий навчальний заклад зобов'язаний мати у своєму складі бібліотеку, бібліотечний фонд якої має відповідати вимогам стандартів освітньої діяльності.

Бібліотека вищого навчального закладу забезпечує студентів, науково-педагогічних працівників та співробітників необхідною навчальною, науковою, методичною та художньою літературою.

Структура бібліотеки складається із декількох відділів:

- комплектування;
- книгозберігання;
- довідково-бібліографічний;
- сучасних бібліотечних технологій;
- обслуговування читачів.

У бібліотеці, як правило, працюють декілька читальних залів, абонементи навчальної, наукової та художньої літератури, комп'ютерний клас та бібліотечні пункти у гуртожитках.

Бібліотечний фонд багатогалузевий, він містить літературу українською, російською, англійською та іншими мовами. Крім того, обов'язково представлено різного типу довідкову літературу, різні види словників.

Довідково-бібліографічний апарат складається з каталогів та систематичних і тематичних картотек.

Кожного року бібліотека передплачує періодичні видання.

Бібліотека гнучко реагує на потреби навчального процесу, фонди її постійно оновлюються.

Бібліотека – центр виховної роботи. Робота проводиться в тісному контакті з педагогічним колективом, громадськими організаціями вузу. Це усні журнали, тематичні вечори, зустрічі з письменниками, артистами, діячами культури.

Співпрацю вузівської науки і бібліотеки підсилюють Дні інформації та Дні кафедр, що проводяться з метою ознайомлення науково-педагогічного складу з новими виданнями, підручниками та посібниками.

Новий етап розвитку бібліотеки – автоматизація бібліотечних процесів на основі комп'ютерної техніки.

На всіх пунктах видачі книг читачі обслуговуються за єдиним читачьким квитком, форма якого встановлена керівництвом бібліотеки та вузу.

Бібліотека ПУЕТ заснована 1 жовтня 1968 році. Фонди наукової і навчальної літератури в ПУЕТ наразі налічують понад 400 тисяч друкованих та 15 тисяч електронних підручників з інноваційних інформаційних технологій, комерційної діяльності, стандартизації, метрології та управління якістю, сертифікації і конкурентоспроможності товарів і послуг, товарознавства, економіки, маркетингу, менеджменту, харчових технологій та обладнання, зовнішньоекономічної діяльності. Її фонди містять видання українською, російською, англійською, німецькою, французькою мовами, серед них: 371802 книг, 14449 періодичних та інформаційних видань, 2634 – на магнітних носіях, 8333 зарубіжних видань.

Бібліотечний фонд – багатогалузевий: комплектується літературою з фінансів і обліку, економіки і менеджменту, товарознавства і комерційної справи, технології громадського харчування, технології зберігання і переробки плодів та овочів, суспільних наук, іноземних мов, економічної кібернетики, соціальної інформатики, ресторанної та готельної справи, управління персоналом та економіки праці.

Бібліотека комп'ютеризована, має електронний каталог (близько 200 тис. записів), 20 баз даних, що створені бібліотекою, фонд повнотекстових документів електронної бібліотеки (понад 26536 електронних гіпертекстових документа). З 1 вересня 2012 року розпочалося активне наповнення матеріалами інституційного репозитарію університету. Він нараховує понад 1563 документів.. В бібліотеці функціонує електронний читальний зал на 50 робочих місць з доступом до ресурсів власної електронної бібліотеки і світових бібліотечних джерел (через глобальну мережу Internet). У бібліотеці університету у 2009 р. створений структурний підрозділ - медіатека. Медіатека надає доступ до аудіо та відеоматеріалів, оброблених і адаптованих бібліотекою, які призначені для використання викладачами та студентами в навчанні, навчально-методичній діяльності та наукових дослідженнях. Медіатека складається з 20 місць для індивідуальних занять та відеозалу на 15 місць для групових занять. Бібліотека складається з десяти структурних підрозділів.

Електронна бібліотека (ЕБ) університету започаткована в 2001 році. Фонд електронної бібліотеки налічує понад 25544 повнотекстових гіпертекстових документів. З них: книг – 3851, статей – 21693.

Фонд ЕБ формується за рахунок сканування та обробки друкованих документів, обробки електронних матеріалів редакційно-видавничого відділу університету (навчально-методичні комплекси, методичні рекомендації, тексти і курси лекцій, книги викладачів), обробки

матеріалів мережі Інтернет. До уваги беруться матеріали, яких недостатньо в друкованому вигляді у бібліотеці університету або вони відсутні взагалі, а також матеріали для кредитно-модульної системи та дистанційного навчання.

Крім виготовлення повнотекстових документів, для зручності читачів, розпочато сканування змісту книг, що дозволяє не виходячи з електронного читального залу чи комп'ютерної аудиторії, не лише знайти в електронному каталозі потрібну книгу, але й ознайомитися з її змістом.

Доступ до повнотекстових документів ЕБ здійснюється через електронний каталог з WEB-сайту бібліотеки: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode>

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Бібліотека та її фонди наукової і навчальної літератури.
2. Форми і методи обслуговування студентів на абонементних та в читальних залах.
3. Інноваційні інформаційні ресурси бібліотеки ВНЗ.
4. Інформаційні ресурси бібліотек України та інших країн.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Що таке фонди бібліотеки?
2. Які існують форми і методи обслуговування студентів на абонементних та в читальних залах?
3. Якою має бути інформаційна культура студента?
4. Як здійснюється бібліографічний опис документів?
5. Які існують інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів?
6. Якими є правила замовлення та отримання наукової і навчальної літератури?
7. Як функціонує електронна читальна зала та електронний каталог бібліотеки університету?
8. Якими є інформаційні ресурси бібліотек України та інших країн?
9. У чому полягають правила опису документів?
10. Якими є можливості доступу до повнотекстових електронних видань засобами інформаційної локальної мережі Інтернет і глобальної мережі Інтернет?

Виконати тестові завдання.

1. У загальній соціально-культурній структурі вузу бібліотека розглядається як :
 - а) складова даної структури;
 - б) повністю самостійна установа;
 - в) автономна одиниця;
 - г) частково самостійна установа.
2. Бібліотека ПУЕТ була заснована у:
 - а) 1961 році;
 - б) 1963 році;
 - в) 1965 році;
 - г) 1968 році.
3. Культурно-освітній заклад, що здійснює збирання друкованих , рукописних і електронних матеріалів, проводить їх опрацювання і відображення у каталогах, організовує відповідне їх зберігання, збереження і обслуговування ними читачів – це:
 - а) архів;
 - б) бібліотека;
 - в) сховище;
 - г) книгарня.
4. Упорядковане збирання документів, що зберігається в бібліотеці – це:
 - а) бібліотечний фонд;
 - б) бібліотечний архів;
 - в) бібліотечний каталог;
 - г) бібліотечне сховище.
5. Сукупність розміщених за певними правилами бібліографічних записів на документи, що розкривають склад і зміст фонду бібліотеки або інформаційного центру – це:
 - а) довідково-бібліографічний апарат;
 - б) комплектування;
 - в) бібліотечний каталог;
 - г) бібліотечне сховище.
6. Бібліотека вищого навчального закладу належить
 - а) до основних структурних підрозділів ВНЗ;
 - б) до технічних служб;
 - в) підпорядкована обласній бібліотеці;
 - г) підпорядкована Міністерству культури.
7. Сучасна назва публічних бібліотек, фонди яких містять різні типи документів і книг: друковані, електронні, мультимедійні, а також мають обладнання, необхідне для їх зберігання й відтворення, та доступ до них через комп'ютерні мережі:
 - а) фонотека;
 - б) медіатека;

- в) бібліотечне сховище;
 - г) бібліотечний фонд.
8. Каталог на електронному носії, який подає переважно зміст паперового каталогу та містить інформацію про продукти й послуги – це:
- а) інтернет-архів;
 - б) електронне постачання;
 - в) бібліотечний каталог;
 - г) електронний каталог.
9. Сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні, і є результатом аналітико-синтетичної переробки інформації – це:
- а) бібліотечний фонд;
 - б) бібліографічний архів;
 - в) бібліотечний каталог;
 - г) бібліографічний опис.
10. Конкретні відомості про назву твору, його автора, видавництво, місце видання та ін. – це:
- а) бібліографічний опис;
 - б) бібліотечний архів;
 - в) бібліотечний каталог;
 - г) бібліографічні відомості.

Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Ознайомитися з правилами замовлення та отримання наукової і навчальної літератури.
2. З'ясувати види пошуку джерел наукової і навчальної літератури, пошук статей з періодичних видань.
3. Ознайомитися з електронною читальною залогою та електронним каталогом бібліотеки університету: бази даних, характеристика, види пошуку джерел наукової і навчальної літератури, пошук статей з періодичних видань.
4. З'ясувати можливості доступу до повнотекстових електронних видань засобами інформаційної локальної мережі Інтранет та глобальної мережі Інтернет.
5. З'ясувати загальні правила пошуку інформаційних ресурсів бібліотек України та інших країн і доступу до них.
6. Скласти замовлення на навчальну літературу на поточний навчальний рік у паперовому та електронному варіантах.

Інформаційні джерела: 6,14,33,34,36,47,51

Тема 4. Фахова підготовка студентів за напрямками і спеціальностями

Основні терміни та поняття: навчальний процес, індивідуалізація навчання, професійна підготовка, спеціальність, спеціалізація, напрям підготовки, галузь знань, галузевий стандарт, бакалавр, магістр, аспірантура, докторантура, навчальний план, робочий навчальний план, навчальна програма, робоча навчальна програма

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Реформована освіта спроможна звільнити суспільство від консерватизму і тим самим допомогти йому подолати розрив між старим і новим. На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває відповідність змісту освіти вимогам часу, тим змінам, що відбуваються в економічному та культурному житті.

Одна з найважливіших проблем вищої освіти – оптимальне співвідношення фундаментальних та спеціальних дисциплін, поворот освіти до цілісної картини життя і перш за все - до світу культури, світу людини, формування її системного мислення. Забезпечити майбутнє існування людини в світі можуть теоретичні, фундаментальні знання. На шляху вирішення цієї проблеми постають дві найважливіші задачі. По-перше, необхідність посилення природничо-наукової підготовки, особливо з дисциплін математичного циклу та нових інформаційних технологій, без засвоєння яких людина не може увійти в інформаційне суспільство. По-друге, усвідомлення ролі та значення дисциплін гуманітарного циклу – визнання людини за найвищу соціальну цінність, повага до особистості, створення умов для розкриття здібностей.

У даному контексті особливого значення набуває ідея безперервної освіти. Безперервність освіти означає доведення культурно-освітнього рівня особистості до рівня суспільних потреб, що завжди оновлюються. Це також постійне оновлення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення здобуття освіти на процес, що триває упродовж усього життя.

Загальнотеоретичні та фахові знання тих, хто навчається, засвоюють по-різному, що призводить до необхідності вирішення на практиці проблеми індивідуалізації.

Індивідуалізація навчання - одна із найскладніших проблем вищої освіти, вирішення якої в значній мірі залежить від двох чинників: індивідуально-психологічних особливостей студентів та впровадження відповідної методичної системи навчання.

Індивідуалізація навчання передбачає урахування відповідної низки факторів, що впливають на результат. До таких факторів можна віднести:

- *індивідуально-психологічні особливості тих, хто навчається;*

- *вік тих, хто навчається;*
- *особливості дисципліни, що викладається;*
- *мета навчання.*

Індивідуальність кожного студента являє собою невід'ємну складову його особистості як своєрідної якості індивіду, що набувається в діяльності та спілкуванні протягом усього життя. Індивідуальність складається із відповідних індивідуально-психологічних особливостей людини. Серед таких особливостей є як природжені, так і придбані. До них психологи відносять темперамент, характер та здібності. Це так звані диференціальні характеристики особистості, що тісно пов'язані одна з одною.

Основою індивідуальності людини вважається темперамент. Темперамент – це природжена індивідуально-психологічна особливість людини, що визначає динамічні прояви її психіки – фізичні, емоційні, інтелектуальні. Той або інший тип темпераменту базується на так званому типі вищої нервової системи, що являє собою природжену якість. Як відомо, психологи виділяють чотири типи темпераменту: сангвінік, флегматик, холерик та меланхолік.

Сангвінік – психічно активна людина, прагне до всього нового, до швидкої зміни вражень, досить легко переживає невдачі, часто поводить себе непослідовно, змінює свої уподобання та емоційні оцінки. Це відверта, щира людина, відкрита для спілкування у будь-якій соціальній групі, легко пристосовується до нових обставин та незнайомих людей.

Флегматик - протилежність сангвініку. Відрізняється незворушністю, стійкістю прагнень та почуттів, слабким зовнішнім відтворенням психічного стану, повільністю. Флегматик працює не поспішаючи, але дуже ретельно, послідовно, завжди доводить справу, що розпочав, до логічного завершення.

Холерик – дуже емоційна та енергійна людина, що завжди сповнена пристрастями. Холерики – люди не байдужі, вони активно беруть участь в усіх подіях, що відбуваються навкруги. Постійно перебувають у стані емоційного збудження. Часто невитримані, конфліктні.

Меланхолік – вразлива людина, чутлива та емоційно стримана.

Так само, як і флегматик, відрізняється незворушністю, послідовністю, глибиною почуттів, стійкістю виборів та уподобань. Може довго переживати будь-які враження та події.

Темперамент тих, хто навчається, можна виявити шляхом спеціальних експериментальних тестів. Слід зауважити, що у даному випадку не йдеться про якісну характеристику того або іншого темпераменту, бо в кожному з них представлено як позитивні, так і негативні риси, що впливають на процес навчання. Не пов'язаний також темперамент із інтелектуальними можливостями людини: люди однакового

темпераменту можуть мати різний рівень інтелекту, а люди однакового інтелекту можуть мати різні типи темпераменту.

Принципового значення у дослідженні даної індивідуально-психологічної особливості набуває поняття так званого індивідуального стилю діяльності. Саме тип темпераменту впливає на те, що однакову за змістом навчальну роботу молоді люди із різним типом темпераменту будуть виконувати по-різному. Дану обставину необхідно враховувати при вирішенні проблеми індивідуалізації навчання.

На основі того або іншого темпераменту за відповідних умов життя, виховання, системи цінностей формується більш гнучка, соціально позначена психологічна складова індивідуальності – характер. Характер – це сукупність стійких проявів психіки людини, що відтворюються у спілкуванні та діяльності та обумовлюють типові способи поведінки у тій або іншій ситуації. Про характер психологи кажуть: це те, що людина робить зі своїм темпераментом. На основі того або іншого темпераменту може бути сформований різний тип характеру. Риси характеру формуються протягом життя і, на відміну від темпераменту, можуть зазнавати змін. Характер – це своєрідна програма поведінки людини, що виявляється за такими напрямками:

- ставлення до себе (вимогливість, послідовність, самозакоханість, непостійність почуттів та вчинків);

- ставлення до людей (увага, ввічливість, доброта, зневажливе ставлення);

- ставлення до справи (серйозність, відповідальність, байдужість, нехтування).

- ставлення до речей (охайність, неохайність, надання речам великого значення або стримане ставлення до них).

Характер розглядається як комплексне утворення. Риси характеру складають своєрідні протиставлення: добро-зло, чутливість-байдужість, відповідальність-безвідповідальність та інші.

Критерій характеру - вчинок людини.

Особливості характеру необхідно враховувати у процесі навчання та особливо виховання. Однакові педагогічні заходи можуть привести до різних результатів, якщо не враховується характер тих, кого навчаєш.

Із темпераментом та характером пов'язані здібності людини. Здібності – це індивідуально-психологічні особливості, що являють собою умови успішності виконання відповідної діяльності та в цій же діяльності формуються. Формування відбувається у відповідній закономірності: лише у тій діяльності, що за своєю структурою відповідає конкретним здібностям. В основі здібностей лежать так звані задатки, що являють собою морфологічні та функціональні особливості структури головного мозку людини та передаються генетично. В умовах наяв-

ності відповідних форм діяльності із задатків можуть розвинутиись відповідні здібності.

Загальні здібності відповідають цілому ряду діяльностей, в яких формуються (наприклад, математичні, технічні, інтелектуальні). Спеціальні – лише конкретному виду діяльності (наприклад, музичні). Широко відомий розподіл людей згідно з їх здібностями на три великі групи : розумовий тип, художній тип та середній (за І.П.Павловим).

Здібності формуються виключно в діяльності, виключно в діяльності вони і виявляються. Прояв здібностей залежить від конкретних методів навчання, формування відповідних навичок, вмінь та знань.

Індивідуалізація процесу навчання, таким чином, не може протікати успішно без урахування індивідуально-психологічних особливостей тих, кого навчаєш. Індивідуальний стиль діяльності, обумовлений темпераментом, програму поведінки людини, обумовлену характером, та наявність діяльності, що відповідає структурі здібностей можна розглядати як запоруку вдалої індивідуалізації навчання.

На думку А.А.Леонтьєва, індивідуалізація – двобічний процес, як і сам процес навчання. З одного боку, викладач враховує всі чинники, що позначені вище (індивідуальні особливості учнів, вік тих, хто навчається, особливості дисципліни, мета навчання, кількість годин), а з іншого – той, хто навчається, має сам індивідуалізувати процес навчання, знайти серед запропонованих викладачем варіантів засвоєння знань саме той, що відповідає його індивідуальності. Головна умова такої індивідуалізації – можливість та право вибору найбільш адекватного варіанту організації роботи. Така робота перш за все має бути самостійною.

Становлення особистості професіонала визначається формуванням складних психічних систем регуляції діяльності та формуванням особливостей поведінки. Кожна професія впливає на розвиток схожих рис особистості, її установок, мотиваційної сфери та відповідної системи цінностей. У своєму розвитку особистість засвоює основні особливості професії, і ці характеристики починають проявлятися в інших сферах життєдіяльності. Це притаманно тим особам, що зацікавлені професійною діяльністю, відчувають задоволення від її освоєння та практичної роботи. Іншими словами, такі фахівці характеризуються високим рівнем ідентифікації зі своєю професією.

Напрямки фахової підготовки такі:

- *виявлення зв'язку сфери особистості із особливостями структури діяльності (знання, уміння, навички);*

- *формування розвитку мотивів, інтересів, особливостей емоційно-вольової сфери, професійно важливих якостей фахівця у конкретній професійній діяльності протягом її опанування.*

Фактори, що характеризують особливості розвитку особистості професіонала у вищій школі, можна визначити, спираючись на зміст даних напрямків. До таких факторів належать:

-формування індивідуально-притаманних шляхів розв'язання професійних задач;

-формування професійних мотивів особистості;

-формування вірного співвідношення змістовних професійних мотивів (інтерес до професії, потреба самореалізації) та адаптивних (престиж професії, розмір заробітку).

Важливою складовою підготовки у вищій школі є формування професійної свідомості. Багато дослідників відзначають, що професію не слід плутати із спеціальністю, що закріплюється в кваліфікаційних документах і визначається через предмет діяльності. Професія – поняття значно ширше. Професія є діяльність, що має власну мету, власний продукт, свої норми та засоби, що у своєму результаті детерміновані соціальною функцією і технологією тієї сфери громадського життя, що дана діяльність обслуговує. Тому формування професійної свідомості протягом навчання має спиратися на розуміння професії у широкому значенні.

В умовах вищої школи така стадія професійного самовизначення як професійне навчання, не може ігнорувати особливості особистості і різні прояви індивідуальності студентів. За С.Л.Рубінштейном, проблема самосвідомості є насамперед проблема визначення свого способу життя. У цьому випадку, професійна свідомість – визначення способів професійної діяльності. Дотепер актуальними залишаються висновки Н.Н.Нечаєва про те, що вузівська підготовка повинна бути спрямована на системне формування професійної свідомості.

До структурних компонентів професійної свідомості психологи відносять:

-професійні знання;

-професійні цінності;

-програми професійних дій;

-оперативні моделі як суб'єктів професійної діяльності, так і самого процесу праці як цілісної системи;

-образ "Я" самого суб'єкта праці.

Наявність знань сама по собі не визначає успішність професійної діяльності. Набагато важливіше, щоб суб'єкт діяльності вмів самостійно добувати їх і застосовувати на практиці. Знання, уміння і навички розглядаються тільки як найважливіший засіб розвитку особистості фахівця, а не як мета навчального процесу.

На етапі навчання, професійної адаптації формується також індивідуальний стиль діяльності майбутнього фахівця, що базується на його індивідуально-психологічних характеристиках.

Ефективний розвиток особистості та формування професійної свідомості сприяють тому, що включення вчорашнього студента у систему виробничих та соціальних відносин проходить без розчарувань, криз та конфліктів.

Нарешті, важливими складовими фахової підготовки є формування компетенції – здатності й готовності фахівця якісно виконувати певні функціональні завдання професійної діяльності.

Інша важлива характеристика – компетентність – має наступні ознаки:

- 1) готовність фахівця успішно працювати за фахом, застосовуючи й примножуючи набутий освітньо-кваліфікаційний потенціал;
- 2) система компетенцій випускника, що взаємодоповнюють і підсилюють одна одну;
- 3) результат освітньої діяльності ВНЗ, що підлягає вимірюванню та оцінюванню.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Майбутня професія студента як вид професійної практичної діяльності.
2. Галузевий стандарт вищої освіти і його складові.
3. Зміст і організація підготовки фахівців за напрямом і спеціальністю.
4. Актуальні питання працевлаштування випускників.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Як формувалась професія юриста?
2. Що таке галузевий стандарт вищої освіти?
3. Що таке освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом напрямом?
4. Що таке освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю?
5. Які посади може обіймати випускник певного освітньо-кваліфікаційного рівня?
6. У чому полягає міст і організація підготовки фахівців за напрямом і спеціальністю?
7. Які існують цикли дисциплін, що забезпечують підготовку бакалаврів і магістрів?
8. Як формується варіативна складова навчального плану?
9. Які є основні документи, що регламентують підготовку фахівців?

10. Як здійснюється організація наукової роботи студентства?

Виконати тестові завдання.

1. Складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти – це :

- а) напрям підготовки;
- б) спеціалізація;
- в) галузь знань;
- г) професія.

2. Система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти – це :

- а) освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- б) галузь знань;
- в) освітньо-професійна програма;
- г) напрям підготовки.

3. Динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти – це :

- а) компетентність;
- б) кваліфікація;
- в) спеціалізація;
- г) професіоналізм.

4. Офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту – це :

- а) спеціалізація;
- б) компетентність;
- в) професіоналізація;
- г) кваліфікація.

5. Основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка – це :

- а) напрям підготовки;
- б) спеціалізація ;

- в) галузь знань;
- г) спеціальність.

6. Складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка – це :

- а) спеціальність;
- б) напрям підготовки;
- в) спеціалізація;
- г) профіль.

7. Здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю – це :

- а) галузева підготовка;
- б) навчальний процес;
- в) освітня діяльність;
- г) професійна підготовка.

Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Ознайомитись із освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки фахівців за обраним напрямом підготовки.
2. Виконати нарис «Моя майбутня спеціальність».
3. Письмово порівняти особливості правового статусу аспірантів та здобувачів наукового ступеня.
4. Користуючись приписами п. п. 10-12 Положення про навчання студентів та аспірантів, стажування наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 411, заповнити таблицю «Вимоги до осіб, що претендують на проходження навчання або стажування у провідному вищому навчальному закладі за кордоном»

Студенти	Аспіранти

5. Користуючись приписами п. п. 15, 16 Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів: затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 309, заповнити таблицю «Права та обов'язки аспірантів і докторантів».

Права аспірантів	Обов'язки аспірантів

 Інформаційні джерела: 6,14,18,21,23,26,32-34,36,43,47,51

Тема 5. Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті

Основні терміни та поняття: освітній процес, кредитно-модульна система організації навчального процесу, індивідуальний навчальний план студента, методи навчання, форма організації навчання, лекція, семінарське заняття, практичне заняття, державна атестація студентів

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Навчання поряд із грою та працею розглядається як один із найважливіших видів діяльності людини. У широкому значенні навчання – це процес засвоєння історичного досвіду людства. В більш вузькому – двобічний процес, взаємодія між тим, хто навчає, та тим, хто навчається. Це своєрідний процес керування отриманням знань.

Освітній процес - це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. Організація освітнього процесу у ВНЗ регламентується розділом IX Закону України «Про вищу освіту». Положення про організацію освітнього процесу затверджується вченою радою вищого навчального закладу відповідно до законодавства.

Навчання, як і інші види діяльності людини, має відповідну структуру. Вона містить такі складові: мета, мотив, дії (навички, вміння, операції).

Мета – усвідомлений результат навчання (для чого?), мотив – спонукання до навчання(чому?), дії – частини навчання, його окремі, відносно завершені складові, кожна з яких вирішує свою конкретну задачу на шляху досягнення загальної мети навчання. Навички, вміння, операції – різновиди дій. Навички – автоматизовані дії, що виконуються без контролю над засобами виконання. Вміння – це навички + знання щодо оптимальних умов їх формування. Операції – дії, що виникли в одній діяльності, а потім були перенесені в іншу.

Навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами:

- 1) очна (денна, вечірня);
- 2) заочна (дистанційна).

Форми навчання можуть поєднуватися.

Для з'ясування механізму *екстернатної форми навчання* варто ознайомитись із відповідним Положенням, затвердженим наказом МОН

від 8 грудня 1995 року. Слід зауважити, що до екстернату зараховуються громадяни України, які мають повну або неповну (для ВНЗ I-II рівнів акредитації) загальну середню освіту, середню професійну освіту, а також особи з незакінченою або закінченою вищою освітою без обмеження віку.

Освітній процес у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами:

- 1) навчальні заняття;
- 2) самостійна робота;
- 3) практична підготовка;
- 4) контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є:

- 1) лекція;
- 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
- 3) консультація.

Вищий навчальний заклад має право встановлювати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять.

Практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними вищими навчальними закладами договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

Опанувати навчальну діяльність з усіма її складовими можна через впровадження відповідних форм організації навчання. До таких належать: лекція, практичне заняття, лабораторне заняття, семінар, самостійна робота, курсові та дипломні роботи.

Провідною формою організації навчального процесу є лекція.

З неї починається перше знайомство з навчальною дисципліною. За певних умов лекційна форма навчання не може бути замінена ніякою іншою. Особливо це стає відчутним тоді, коли новий навчальний матеріал ще не знайшов свого віддзеркалення в існуючих підручниках. Основними вимогами до лекції є:

- науковість та інформативність;
- доказовість й аргументованість;
- наявність певної кількості яскравих переконливих прикладів;
- емоційність викладу;
- чітка структура й логіка викладу матеріалу;
- виклад матеріалу доступною і зрозумілою мовою.

Завдання лектора – не тільки викладання готової інформації із певної навчальної дисципліни, а ще й формування мотивів зацікавленості в ній, що має стати стимулом подальшого самостійного вивчення

навчального матеріалу. Серед різновидів лекційної організації роботи виділяють :

- проблемний виклад матеріалу;
- проблемний виклад із наступною роботою студента за певним планом;
- комбінована лекція, яка включає реконструктивно-варіативну або частково-пошукову діяльність студентів.

Практичні заняття спрямовані на поглиблене вивчення дисципліни. Вони мають відповідну структуру:

- вступ викладача;
- відповіді на запитання студентів;
- практична частина як планова та висновки.

Методичні вказівки до практичних занять:

1. Головна мета практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу.
2. Студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці.
3. Підготовка до практичного заняття передбачає уважне ознайомлення з конспектом лекцій та рекомендованою літературою.
4. Теми практичних занять надаються викладачем та повністю співпадають з навчальною робочою програмою.
5. Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що відбито у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента.
6. За бажанням студента на практичному занятті їм може бути представлено додаткові, більш поглиблені знання з курсу у вигляді реферату або усного повідомлення.
7. Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу.
8. Відповідаючи на питання, поставлені викладачем, бажано самостійно наводити практичні приклади, що відбивають та підтверджують зміст та функцію теоретичних понять, які розглядаються.
9. Обговорюючи будь-яку теоретичну тему, особливу увагу слід приділяти аналізу різних методологічних та практичних шляхів її вирішення.
10. Дискусійні та багатопланові теоретичні проблеми готуються студентом для обговорення на практичному занятті заздалегідь та виключно під керівництвом викладача.
11. Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

Лабораторні заняття також спрямовані на поглиблення теоретичного матеріалу й формування практичних умінь та навичок.

Семинар – організаційна форма, під час якої викладач організує обговорення попередньо визначених тем, до яких студенти можуть готувати тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Мета семінару – поглиблення й закріплення інформації, перевірка та оцінка знань, повторення вивченого. Існують різновиди семінару.

Курсові та дипломні роботи передбачають реалізацію загальнонаукових можливостей студента, вимір та оцінку його професійної компетенції.

Самостійна робота - одна з організаційних форм навчання, яка регламентується робочим навчальним планом. Зміст самостійної роботи визначається в робочій програмі кожної дисципліни. Навчальний матеріал, передбачений для самостійного опрацювання, підлягає підсумковому контролю нарівні з матеріалом, який опрацьовується під час навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості й засвоєння знань, умінь, навичок.

Самостійна робота – найважливіша складова частина навчальної роботи студентів, що виконується під керівництвом викладача. Викладач знайомить студентів із тематикою та змістом самостійної роботи. Питання за кожною темою, що виносяться на самостійне вивчення, питання для самоконтролю та рекомендована література також надаються викладачем.

Загальні рекомендації до організації самостійної роботи:

1. Уважно ознайомитись із розгорнутим змістом дисципліни, використовуючи конспект лекцій та відповідні підручники.
2. Знайти на визначити місце зазначених для самостійної роботи тем у загальній структурі курсу.
3. Уважно прочитати питання за кожною темою та знайти відповіді на них у рекомендованій літературі.
4. Законспектувати найважливіші теоретичні положення кожної теми.
5. У ході опрацювання теоретичного матеріалу визначити незрозумілі теоретичні виклади з метою подальшої консультації з викладачем.
6. Виконуючи самостійну роботу, завести та постійно поповнювати словник нових термінів.
7. Найбільш складні теоретичні положення рекомендується зазначити у окремому конспекті з метою їх засвоєння та подальшої рекомендації з викладачем.
8. Вивчаючи матеріал, чітко відокремлювати його теоретичну та практичну частини.
9. Кожне питання теоретичної частини співвіднести із змістом курсу в цілому, проаналізувати його значення.

10. Визначити ключові положення у кожному питанні за відповідною темою.
11. Скласти тезисний план кожного питання та зіставити такі плани із загальною структурою теми в цілому.
12. Уважно повторити нові терміни кожного питання, дати їм визначення.
13. За вибором студента, окремі теоретичні теми або питання можна оформити у вигляді реферату.
14. У рефераті слід вказати тему, питання, що розглядаються, літературу, що було використано.
15. Багатопланові теоретичні питання висвітлювати, спираючись на різні джерела їх тлумачення, або глибоко проаналізувати один, найбільш обґрунтований з точки зору студента, підхід.
16. Якщо матеріал, що самостійно вивчається, містить практичну частину, то вона має бути опрацьована окремо.
17. Практичні питання кожної теоретичної теми винести у окремий конспект.
18. Кожне практичне питання уважно проаналізувати та зіставити зі змістом його теоретичного підґрунтя.
19. Найбільш складні практичні питання можна відбити, оформивши їх у вигляді графіку або таблиці.
20. Практична частина кожної теми має бути проілюстрована відповідними прикладами.
21. Опрацьовуючи практичний матеріал, постійно звертати увагу на його значущість та перспективи подальшого втілення у життя.
22. Наприкінці роботи уважно зіставити теоретичну та практичну частини кожної теми.
23. Винести окремим списком питання, що викликали труднощі або нерозуміння, з метою подальшої консультації з викладачем.
24. Самостійну роботу виконувати систематично, за відповідним планом.
25. Представити роботу у вигляді конспекту або реферату.

Незалежно від форми організації, процес навчання розуміється як співпраця викладача та учнів, своєрідний процес педагогічного спілкування. Педагогічне спілкування – процес взаємодій між тими, хто навчається, та тим, хто навчає. Даний вид спілкування – різновид багатопланового процесу розвитку контактів між людьми, в якому психологи виділяють три боки:

- комунікативний – передача та сприйняття інформації;
- інтерактивний – взаємодія людей, що спілкуються;
- перцептивний – сприйняття, порозуміння та оцінка один одного у спілкуванні.

У процесі навчання три боки спілкування тісно пов'язані між собою: інформація – взаємодія – сприйняття. Їх співвідношення залежить від змісту, мети та методів навчання. Суттєвою виявляється та обставина, що в умовах організації педагогічного спілкування про викладача йдеться не лише як про джерело інформації. Сама особистість того, хто навчає, відповідно виконує своєрідну навчальну функцію. До неї належать:

- педагогічний професіоналізм, вміння планувати процес спілкування;
- загальна культура, культура побудови мови;
- виховний потенціал, вміння передати відповідні знання;
- соціальні перцепції, адекватне сприйняття тих, хто навчається;
- вміння передати ініціативу спілкування учням, змінити при необхідності тон, стиль спілкування.
- збалансованість стосунків: з одного боку – доброзичливість, з іншого – вимогливість.

Особливо важливого значення у процесі навчання набуває мова викладача, коли йдеться про роботу на лекції або практичному занятті. Як відомо, психолінгвісти виділяють чотири види мовленнєвої діяльності: слухання, читання, мовлення та письмо. Одна з головних умов порозуміння між викладачем та його учнями – вірне співвідношення між видами мовлення викладача та учнів безпосередньо у навчальній діяльності. Припустимо, лекційний матеріал підготовлений у вигляді наукового тексту з усіма особливостями даного стилю (поширені синтаксичні конструкції, велика кількість термінів). Сприйняття на слух подібного тексту буде достатньо складним. Такий лекційний матеріал потребує відповідної стилістичної обробки з урахуванням особливостей усного сприйняття.

Стаття 6 Закону України «Про вищу освіту» регулює питання атестації здобувачів вищої освіти. Атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Атестація здійснюється відкрито і гласно. Здобувачі вищої освіти та інші особи, присутні на атестації, у тому числі під час захисту дисертації, можуть вільно здійснювати аудіо- та/або відеофіксацію процесу атестації. Атестація осіб, які здобувають ступінь молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра, здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого вченою радою вищого навчального закладу.

Вищий навчальний заклад на підставі рішення екзаменаційної комісії присуджує особі, яка успішно виконала освітню програму на

певному рівні вищої освіти, відповідний ступінь вищої освіти та присвоює відповідну кваліфікацію.

Атестація осіб, які здобувають ступінь магістра, може здійснюватися у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями та в порядку, визначеним Кабінетом Міністрів України. Документ про вищу освіту (науковий ступінь) видається особі, яка успішно виконала відповідну освітню (наукову) програму та пройшла атестацію.

Встановлюються такі види документів про вищу освіту (наукові ступені) за відповідними ступенями:

- диплом молодшого бакалавра;
- диплом бакалавра;
- диплом магістра;
- диплом доктора філософії;
- диплом доктора наук.

У дипломі молодшого бакалавра, бакалавра, магістра зазначаються назва вищого навчального закладу, що видав цей документ (у разі здобуття вищої освіти у відокремленому підрозділі вищого навчального закладу - також назва такого підрозділу), а також кваліфікація, що складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність та спеціалізацію, та в певних випадках - професійну кваліфікацію.

Невід'ємною частиною диплома бакалавра, магістра, доктора філософії є додаток до диплома європейського зразка, що містить структуровану інформацію про завершене навчання. У додатку до диплома міститься інформація про результати навчання особи, що складається з інформації про назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС, а також відомості про національну систему вищої освіти України. Невід'ємною частиною диплома молодшого бакалавра є додаток до диплома.

Документ про вищу освіту державного зразка видається вищим навчальним закладом тільки за акредитованою освітньою програмою. За неакредитованою освітньою програмою вищі навчальні заклади виготовляють і видають власні документи про вищу освіту у порядку та за зразком, що визначені вченою радою вищого навчального закладу.

Документи про вищу освіту державного зразка для осіб, які навчаються за державним замовленням, виготовляються вищими навчальними закладами та видаються за рахунок коштів державного бюджету, а для осіб, які навчаються за кошти фізичних або юридичних осіб, вартість документів про вищу освіту включається у вартість навчання. Гранична вартість документів про вищу освіту державного зразка та перелік інформації, яка повинна міститися у документі про вищу освіту, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

У разі здобуття особою вищої освіти за узгодженими між вищими навчальними закладами, у тому числі іноземними, освітніми програмами вищі навчальні заклади мають право виготовляти та видавати спільні дипломи за зразком, визначеним спільним рішенням учених рад таких вищих навчальних закладів.

У разі здобуття особою вищої освіти одночасно за двома спеціальностями (спеціалізаціями) вищий навчальний заклад має право виготовляти та видавати подвійний диплом за зразком, визначеним вченою радою вищого навчального закладу.

Інформація про видані дипломи вноситься вищими навчальними закладами, крім вищих військових навчальних закладів, до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Організація процесу навчання в університеті.
2. Основні форми організації навчання.
3. Сучасні технології навчання.
4. Види, форми і методи контролю знань, умінь, навичок студента.
5. Державна атестація студентів.
6. Використання електронних засобів і програмних продуктів у навчанні.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Які форми навчання та форми організації навчального процесу у ВНЗ?
2. Який механізм екстернатної форми навчання студентів?
3. Як здійснюється нормування навчального навантаження студента?
4. Що являє собою індивідуальний навчальний план студента?
5. Які права та обов'язки студентів визначає Закон України «Про вищу освіту»?
6. У чому специфіка роботи на семінарських, практичних і лабораторних заняттях?
7. Як здійснюється самостійна робота студента?
8. Як відбувається державна атестація студентів?
9. Який порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах?
10. У яких випадках виникає академічна заборгованість і яким є порядок її ліквідації?

Виконати тестові завдання.

1. Навчання у широкому значенні розглядається як:
 - а) один із найважливіших видів діяльності людини;
 - б) засвоєння відповідної кількості інформації;
 - в) формування вмінь та навичок;
 - г) вивчення теоретичного матеріалу.
2. Провідною формою організації навчального процесу у вузі є:
 - а) практичне заняття;
 - б) лекція;
 - в) семінарське заняття;
 - г) самостійна робота.
3. Педагогічне спілкування - це:
 - а) процес навчання;
 - б) процес виховання;
 - в) процес взаємодій між викладачем та студентами;
 - г) довільна розмова між суб'єктами процесу.
4. Одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання – це :
 - а) навчальна година;
 - б) академічна година;
 - в) кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи;
 - г) навчальний тиждень.
5. Спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності педагога та студента, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі – це :
 - а) засоби навчання;
 - б) методика навчання;
 - в) форма організації навчання;
 - г) прийоми навчання.
6. Упорядковані способи діяльності педагога та студента, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань – це :
 - а) засоби навчання;
 - б) методи навчання;
 - в) форма організації навчання;
 - г) прийоми навчання.
7. Складові методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію вимог тих чи тих методів – це :
 - а) засоби навчання;
 - б) методи навчання;
 - в) форми організації навчання;
 - г) прийоми навчання.

8. Предмети матеріальної та духовної культури, які використовуються у процесі навчально-виховної роботи – це :

- а) засоби навчання;
- б) методи навчання;
- в) форми організації навчання;
- г) прийоми навчання.

9. Форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань – це :

- а) практичне заняття;
- б) лекція;
- в) семінарське заняття;
- г) лабораторне заняття.

10. Особлива форма практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним обговоренням та (або) оформленням матеріалу у вигляді повідомлення, реферату, доповіді тощо – це :

- а) практичне заняття;
- б) лекція;
- в) семінарське заняття;
- г) лабораторне заняття.

Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Ознайомитись із порядком організації і проведення навчального процесу та індивідуально-консультативної роботи викладачів зі студентами.
2. З'ясувати особливості навчальної роботи студентів під час аудиторних занять: підготовка, активність, відвідування, виступ із доповіддю, взаємодія з викладачем і одногрупниками, виконання завдань.
3. Ознайомитись з сутністю, принципами організації та видами самостійної роботи студентів.
4. Вивчити систему оцінювання знань студентів ПУЕТ в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
5. З'ясувати особливості формування варіативної складової навчального плану (за вибором студента).
6. Сформувати індивідуальний навчальний план студента за обраним напрямом і фахом на поточний навчальний рік.

 Інформаційні джерела: 6,14,33,34,36,47, 51

Тема 6. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи

Основні терміни та поняття: студентське самоврядування, демократизація, Всеукраїнська студентська рада, Українська асоціація студентського самоврядування

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Сучасний етап історичного розвитку України характеризується історичними змінами в житті її народу, оновленням усіх сфер діяльності людини, переорієнтую та утвердженням у свідомості нації наших світоглядних орієнтирів. Україна чітко визначала орієнтир на входження в загальноєвропейський освітній простір. Одним з інструментів поглиблення відносин з іншими країнами та подальшої інтеграції до Європейського Співтовариства є приєднання нашої держави до Болонського процесу, що потребує радикальної модернізації освіти в контексті європейських вимог. У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання розвитку студентського самоврядування, зокрема, його пріоритетних напрямів. Адже без вирішення проблем самоврядування студентів неможливо досягти європейської якості освіти, готувати конкурентноспроможних фахівців. Організація студентського самоврядування подекуди відбувається стихійно, переважає одноманітність структури, форм, напрямів роботи. Сьогодні потребує не просто підвищення рівня професіоналізму випускників, а як найшвидшого переходу до підготовки фахівців якісно нового типу, спроможних ефективно і гнучко реагувати на зміни соціальних, економічних і технологічних умов виробництва.

Актуальність проблеми студентського самоврядування зумовлена необхідністю виховання особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь та навичок, але й має здатність активно включатися у демократичні процеси, що відбуваються в нашій країні. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються у вищому навчальному закладі засобами студентського самоврядування, яке має діяти на основі демократичних цінностей. Студентське самоврядування доцільно розглядати як форму творчої співдружності викладачів і студентів, як спосіб вияву організаторських і виконавських здібностей та можливостей студентів у різних видах діяльності, спілкування та відносин як вироблення управлінських навичок і вмінь.

Ст. 40 Закону України «Про вищу освіту» регулює питання студентського самоврядування, яке визначається як невід'ємна частина громадського самоврядування відповідних навчальних закладів. Практичне значення матиме ознайомлення зі змістом Типового положення про студентське самоврядування у вищому навчальному

закладі, розробленого та затвердженого на Всеукраїнському студентському форумі "Студентське самоврядування: проблеми та перспективи", що відбувся у м. Харків 11-13 грудня 2015 року.

Студентське самоврядування - це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом.

Студентське самоврядування об'єднує всіх студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) відповідного вищого навчального закладу. Усі студенти (курсанти), які навчаються у вищому навчальному закладі, мають рівні права та можуть обиратися та бути обраними в робочі, дорадчі, виборні та інші органи студентського самоврядування.

Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів (курсантів) та їх участь в управлінні вищим навчальним закладом. Студентське самоврядування здійснюється студентами (курсантами) безпосередньо і через органи студентського самоврядування, які обираються шляхом прямого таємного голосування студентів (курсантів).

У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, статутом вищого навчального закладу та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу.

Органи студентського самоврядування діють на принципах:

- 1) добровільності, колегіальності, відкритості;
- 2) виборності та звітності органів студентського самоврядування;
- 3) рівності права студентів (курсантів) на участь у студентському самоврядуванні;
- 4) незалежності від впливу політичних партій та релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів).

Студентське самоврядування здійснюється на рівні студентської групи, інституту (факультету), відділення, гуртожитку, вищого навчального закладу. Залежно від контингенту студентів (курсантів), типу та специфіки вищого навчального закладу студентське самоврядування може здійснюватися на рівні курсу, спеціальності, студентського містечка, структурних підрозділів вищого навчального закладу.

Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо).

Представницькі, виконавчі та контрольно-ревізійні органи студентського самоврядування обираються строком на один рік. Студенти (курсанти), обрані до складу органів студентського самоврядування, можуть бути усунені із своїх посад за результатами загального таємного голосування студентів. Для ініціювання такого голосування

потрібно зібрати підписи не менш як 10 відсотків студентів (курсантів) вищого навчального закладу.

Керівник студентського самоврядування та його заступники можуть перебувати на посаді не більш як два строки.

З припинення особою навчання у вищому навчальному закладі припиняється її участь в органі студентського самоврядування у порядку, передбаченому положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу.

Орган студентського самоврядування може бути зареєстрований як громадська організація відповідно до законодавства з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Органи студентського самоврядування:

- 1) беруть участь в управлінні вищим навчальним закладом у порядку, встановленому цим Законом та статутом вищого навчального закладу;
- 2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;
- 3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи;
- 4) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;
- 5) захищають права та інтереси студентів (курсантів), які навчаються у вищому навчальному закладі;
- 6) делегують своїх представників до робочих, консультативно-дорадчих органів;
- 7) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;
- 8) беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів;
- 9) розпоряджаються коштами та іншим майном, що перебувають на балансі та банківських рахунках органів студентського самоврядування;
- 10) вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм;
- 11) вносять пропозиції щодо розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів;
- 12) мають право оголошувати акції протесту;
- 13) виконують інші функції, передбачені цим Законом та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу.

За погодженням з органом студентського самоврядування вищого навчального закладу приймаються рішення про:

- 1) відрахування студентів (курсантів) з вищого навчального закладу та їх поновлення на навчання;

- 2) переведення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб;
- 3) переведення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб, на навчання за державним замовленням;
- 4) призначення заступника декана факультету, заступника директора інституту, заступника керівника вищого навчального закладу;
- 5) поселення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, у гуртожиток і виселення їх із гуртожитку;
- 6) затвердження правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу в частині, що стосується осіб, які навчаються;
- 7) діяльність студентських містечок та гуртожитків для проживання осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі.

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів (курсантів), які:

- 1) ухвалюють положення про студентське самоврядування вищого навчального закладу, визначають структуру, повноваження та порядок проведення прямих таємних виборів представницьких та виконавчих органів студентського самоврядування;
- 2) заслуховують звіти представницьких, виконавчих і контрольно-ревізійних органів студентського самоврядування, дають їм відповідну оцінку;
- 3) затверджують процедуру використання майна та коштів органів студентського самоврядування, підтримки студентських ініціатив на конкурсних засадах;
- 4) затверджують річний кошторис витрат (бюджет) органів студентського самоврядування, вносять до нього зміни та доповнення, заслуховують звіт про його виконання;
- 5) обирають контрольно-ревізійну комісію з числа студентів (курсантів) для здійснення поточного контролю за станом використання майна та виконання бюджету органів студентського самоврядування.

Адміністрація вищого навчального закладу не має права втручати-ся в діяльність органів студентського самоврядування.

Керівник вищого навчального закладу забезпечує належні умови для діяльності органів студентського самоврядування (надає приміщення, меблі, оргтехніку, забезпечує телефонним зв'язком, постійним доступом до Інтернету, відводить місця для встановлення інформаційних стендів тощо), про що укладається відповідна угода.

Фінансовою основою студентського самоврядування є:

- 1) кошти, визначені вченою радою вищого навчального закладу в розмірі не менш як 0,5 відсотка власних надходжень, отриманих вищим навчальним закладом від основної діяльності;

2) членські внески студентів (курсантів), розмір яких встановлюється вищим органом студентського самоврядування вищого навчального закладу. Розмір місячного членського внеску однієї особи не може перевищувати 1 відсотка прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Кошти органів студентського самоврядування спрямовуються на виконання їхніх завдань і здійснення повноважень відповідно до затверджених ними кошторисів.

Органи студентського самоврядування публічно звітують про використання коштів та виконання кошторисів не рідше одного разу на рік.

Організація студентського самоврядування у вищому навчальному закладі є важливою умовою оптимізації управління учбовим життям на основі якнайширшого залучення студентів до цього процесу. Ідеться про конкретне залучення студентів до справ навчального закладу, громади, суспільства, про розвиток лідерського потенціалу юнаків і дівчат у процесі навчання. Самоврядування в учбовому колективі вузу – це самостійні чи спільні з дорослими членами співтовариства дії студентів з планування, організації та аналізу життєдіяльності, спрямовані на створення сприятливих умов для спілкування і розвитку студентського загалу, вирішення інших соціально важливих педагогічних завдань. Головні цільові орієнтації студентського самоврядування ми визначили такими як наступні. По-перше, провідною функцією учбового колективу вузу має бути створення умов для особистісного зростання його членів. Участь студентів у роботі органів студентського самоврядування допомагає сформуванню таких якостей як самостійність, активність, відповідальність, ініціативність, дисциплінованість, організованість. По-друге, без самоврядування неможливо налагодити дисципліну та порядок у вищому навчальному закладі, створити належні умови для професійного та особистісно-громадянського самовизначення студентів. По-третє, самоврядування дозволяє розширити простір для виявлення своєї активності. Воно не повинно обмежуватись стінами навчального закладу. Виконання постійного чи тимчасового доручення може відбуватися там, де є можливим та педагогічно доцільним виявлення і розвиток соціально цінних прагнень студентської молоді. З метою досягнення зазначених вище цільових орієнтацій необхідно дотримуватись науково обґрунтованих правил та вимог до організації студентського самоврядування. Визначають такі принципи організації та функціонування студентського самоврядування:

- змістовне та діяльне наповнення роботи органів студентського самоврядування;
- соціальна значимість діяльності органів студентського самоврядування;

- відповідність змістовного та організаційно-структурного компонентів самоврядування рівню розвитку студентського колективу;
- взаємозв'язок функцій, повноважень, реальних прав, можливостей органів студентського самоврядування;
- добровільність та виборність органів студентського самоврядування;
- ініціатива, самодіяльність та творчість дітей;
- гласність та актуальність прийнятих рішень, колегіальність їх розробки;
- поєднання діяльності постійних і виборних органів студентського самоврядування, послідовність і систематичність їх роботи;
- обов'язкове представництво учбових колективів в органах студентського самоврядування;
- взаємодія всіх органів студентського та самоврядування;
- співробітництво дітей та дорослих (педагогів та батьків) у процесі підготовки, прийняття та виконання рішень.

Започаткування системи самоврядування в багатьох закладах вищої освіти ґрунтувалося на важливих вимогах, без дотримання яких неможливо забезпечити повноцінне і практично корисне її функціонування.

По-перше, потреба в студентському самоврядуванні має природно визріти в середовищі студентів, зростаючи на їхньому бажанні самим порядкувати учбовим життям. Відповідно до цього мають відбутися деякі зміни і у свідомості педагогів (готовність працювати в просторі громадянського суспільства, вміння діяти не за деталізованим планом, а згідно з концептуальними засадами), що буде основою подальшого співробітництва.

По-друге, самоврядування має відповідати реальним і конкретним запитам студентів, які вони здатні задовольнити в основному особистими зусиллями.

По-третє, самоврядування потрібно розглядати не тільки як суто прагматичну річ, а й у ширшому контексті набуття студентами громадянського досвіду й проведення певної освітньої роботи серед майбутніх цілком дієздатних громадян України.

Отже, самоврядування, з одного боку, виконує функції внутрішньої самоорганізації студентів центру, а з іншого - має вигляд моделі майбутньої поведінки громадян України в умовах відкритого суспільства і, таким чином, сприяє реалізації завдань громадянської освіти. Поле дії студентського самоврядування у вищому навчальному закладі – це забезпечення порядку, організація чергування в ліцеї, в аудиторіях, дозвілля на перервах; проведення загальних лінійок, зборів, конференцій, виставок; контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог; організація роботи щодо збереження навчального майна, підручників, економного використання води, електроенергії,

благоустрою території закладу; підготовка і проведення конкурсів, творчих свят, змагань, акцій, фестивалів; контроль за відвідуванням студентами центру; заслуховування звітів органів студентського самоврядування; проведення соціологічних досліджень з проблем життєдіяльності студентських колективів; участь у розробці плану роботи центру на новий навчальний рік, роботі педагогічних рад, на яких розглядаються питання життєдіяльності студентських колективів. Процес організації студентського самоврядування буде ефективним за умови врахування взаємозумовленості та взаємозв'язку трьох етапів його розвитку.

I. Організаційний етап полягає в здійсненні організаційної роботи, змістом якої передбачається:

- визначення мети й завдань функціонування студентського самоврядування;
- розробка оптимальної структури органів студентського самоврядування з урахуванням специфіки функціонування навчального закладу, інтересів, запитів та потреб студентів;
- розробка необхідних документів. Положення про діяльність органів студентського самоврядування, пам'яток, прав та обов'язки органів студентського самоврядування, планів роботи, змісту тимчасових та постійних доручень тощо;
- вибір активу на демократичних засадах, чергування творчих студентів та розробка їх змісту.

II. Організація безпосередньої роботи студентського самоврядування. На цьому етапі:

- організовується безпосередня практична робота студентського самоврядування;
- уточнюються функції кожного виконавчого органу та змісту доручень їхніх членів з урахуванням прав та обов'язків;
- організовується проведення систематичного навчання активу з питань планування, проведення засідань, рейдів, чергувань тощо.

III. Постійне вдосконалення організаційної культури студентів, розширення ролі студентського самоврядування в житті закладу, набуття представниками активу досвіду здійснення організаторської роботи. Координатор діяльності студентського самоврядування за сприяння адміністрації закладу спільно з педагогічним колективом створює умови для постійного пошуку цікавих форм організаторської роботи, вдосконалення методів роботи студентським активом» структури органів студентського самоврядування, його моделі.

Важливою умовою ефективності педагогічного керівництва студентським самоврядуванням є постійний пошук цікавих та змістовних форм організаторської діяльності студентів. Основними завданнями педагогічного керівництва студентським самоврядуванням є:

- значення системи органів студентського самоврядування в групах та уповноважених осіб з числа студентів;
- передавання студентам досвіду організаторської роботи;
- залучення студентів до самоуправлінської діяльності в групі та студентському колективі;
- надання представникам студентського активу щоденної навчально-методичної допомоги.

Студентське самоврядування ефективно функціонуватиме за таких педагогічних умов:

- усвідомлення адміністрацією закладу та кожним членом учительського та батьківського колективу педагогічних можливостей дієвого студентського самоврядування;
- чіткий розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу щодо надання необхідної допомоги студентам у процесі організації різних справ;
- організація системи роботи органів студентського самоврядування у межах закладу (вимоги, пам'ятки, графіки навчання активу та проведення навчання у Школі організаторської майстерності, лідерів, ігротехніків, ведучих, волонтерів тощо);
- організація органами студентського самоврядування системи змагання (визначення видів діяльності, з яких організовується змагання, розробка і умов та критеріїв оцінювання діяльності, забезпечення гласності засобами стінної преси, випуску бюлетенів, радіогазет тощо);
- розробка системи стимулювання, заохочення та нагородження студентських колективів, творчих груп, органів студентського самоврядування, студентів-лідерів, педагогів-консультантів тощо.

Система студентського самоврядування розроблена відповідно до рішень Уряду та засідань Колегії міністерства освіти і науки України.

Виходячи із власної специфіки, вона містить взаємодіючі положення, що регулюють та стимулюють розвиток студентського самоврядування, спрямованого на поліпшення підготовки спеціалістів, а також формування в них професійної та гуманітарної культури.

В сучасних умовах питання студентського самоврядування набувають особливої уваги за таких причин.

По-перше, відбувається активне утвердження демократичних засад в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства.

По-друге, інтеграція України у європейське співтовариство та перехід до ринкової економіки глибоко зачіпають усі складові освітньої галузі, вимагають її демократизації. Згідно з принципами Болонського процесу, студентство розглядається як партнер у навчальній діяльності.

По-третє, студентство в усі часи виступало своєрідним барометром соціально-економічного та політичного стану суспільства. Молодь є найменш консервативним за своїми ціннісними орієнтаціями

соціальним шаром населення, найбільш чутливо реагує на соціальні зміни. Саме молоді притаманне негативне ставлення до порушення демократичних норм, законів, моральних принципів.

Згідно із Законом України "Про вищу освіту" основними завданнями органів студентського самоврядування є:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема, стосовно організації навчального процесу;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння створенню відповідних умов для проживання та відпочинку студентів;
- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- організація співробітництва зі студентами інших навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Запровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах є конкретною реалізацією громадських прав студентів, формування в них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми.

Так, до складу вченої ради вищого навчального закладу за ст. 36 Закону України «Про вищу освіту» мають входити керівники виборних органів первинних профспілкових організацій студентів та аспірантів, керівники органів студентського самоврядування вищого навчального закладу відповідно до квот, визначених статутом вищого навчального закладу, а також виборні представники аспірантів, докторантів, слухачів. При цьому не менш як 10 відсотків складу вченої ради повинні становити виборні представники з числа студентів. Виборні представники з числа студентів (курсантів) обираються студентами (курсантами) шляхом прямих таємних виборів.

У вищому колегіальному органі громадського самоврядування ВНЗ – загальних зборах (конференції) трудового колективу – повинні бути представлені не менш як 15 відсотків виборних представників з числа студентів (курсантів), які обираються студентами (курсантами) шляхом прямих таємних виборів.

Перш за все, студентське самоврядування здійснюється на рівні академічної групи, потім факультету, гуртожитків, вузу. Найвищим органом самоврядування університету, як правило, є збори або конференція. На них затверджується положення про студентське самоврядування та вибирається виконавчий орган - рада, встановлюється її структура і термін повноважень, заслуховується звіт. У ПУЕТ діє Положення про органи студентського самоврядування.

Головна структурна одиниця системи самоврядування – академічна група. Вона обирає свою раду, голову і делегує представника до ради самоврядування факультету і на загальноуніверситетські конференції чи збори. Рада факультету формується, як правило, з представників рад самоврядування академічних груп та гуртожитку і обирає представників до ради самоврядування університету, ради факультету.

Студентська рада самоврядування обирає із свого складу голову, заступника, розподіляє обов'язки між членами, котрі очолюють створені комісії. До них залучаються мешканці гуртожитку. Комісії можуть бути такими: житлово-побутова, культурно-масової роботи, санітарна, спортивно-масової роботи та інші.

Водночас студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання. Статус і функції самоврядування потребують активної участі членів цієї структури на факультетах, в університеті в цілому, у проведенні деканатами та ректоратами таких основних виховних завдань:

- формування кадрів національної інтелігенції;
- оновлення і забезпечення інтелектуального генофонду нації;
- виховання духовної еліти, закладання культурного потенціалу;
- гармонійний розвиток особистості шляхом поглиблення духовних контактів з навколишнім світом, культурою, мистецтвом;
- створення об'єктивних та суб'єктивних умов для вільного розвитку особистості шляхом залучення її до різноманітних видів творчої діяльності;
- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, університету;
- становлення чіткої громадської позиції;
- формування культури сімейного життя.

Студентське самоврядування керує роботою щодо проведення святкових вечорів, зустрічей із творчими колективами та цікавими людьми, концерти.

Наприклад, студентський клуб може стати центром виховної роботи, організації дозвілля студентів. Діяльність клубу сприятиме всебічному формуванню культурного розвитку молоді, розкриттю талантів у лавах студентства. У клубі, як правило, є гуртки художньої самодіяльності, творчі колективи, де студенти можуть повністю розкрити свої здібності та таланти. Із лав самодіяльних колективів часто виходить багато студентів, які після закінчення вищого навчального закладу продовжують займатися артистичною діяльністю на професійній сцені.

У ПУЕТ на подібних до студентського самоврядування засадах функціонує Рада студентів, аспірантів і докторантів. Її діяльність регламентується ст. 41 Закону України «Про вищу освіту», де передбачено можливість створення наукових товариств студентів (курсантів,

слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених, які є частиною системи громадського самоврядування відповідних ВНЗ.

Важливою складовою студентського життя є наукова робота. У ПУЕТ структурним підрозділом, що здійснює організацію науково-дослідної роботи науково-педагогічних працівників та студентів університету та координацію її виконання, є Науково-організаційний відділ. Науково-дослідна робота студентів в університеті здійснюється як у процесі навчання (за розкладом занять), так і у поза аудиторний час – у процесі творчої самостійної діяльності. В університеті працюють наукові гуртки. Допомогу в реалізації наукових інтересів студентів надають викладачі ВНЗ.

У вищих навчальних закладах можуть створюватися наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених. У їх роботі можуть брати участь особи віком до 35 років (для докторантів - 40 років), які навчаються або працюють у вищому навчальному закладі.

Наукове товариство студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються або працюють у вищому навчальному закладі, зокрема щодо питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями.

У своїй діяльності наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених керуються законодавством, статутом вищого навчального закладу та положенням про наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених.

Наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених діють на принципах:

- 1) свободи наукової творчості;
- 2) добровільності, колегіальності, відкритості;
- 3) рівності права осіб, які навчаються, на участь у діяльності наукових товариств студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених.

Наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених:

- 1) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;
- 2) проводять організаційні, наукові та освітні заходи;
- 3) популяризують наукову діяльність серед студентської молоді, сприяють залученню осіб, які навчаються, до наукової роботи та інноваційної діяльності;
- 4) представляють інтереси студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених перед адміністрацією вищого навчаль-

ного закладу та іншими організаціями з питань наукової роботи та розвитку академічної кар'єри;

5) сприяють підвищенню якості наукових досліджень;

6) сприяють обміну інформацією між молодими вченими та дослідниками;

7) сприяють розвитку міжвузівського та міжнародного співробітництва;

8) взаємодіють з Національною академією наук України та національними галузевими академіями наук, науковими та науководослідними установами;

9) виконують інші функції, передбачені положеннями про наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених, цим та іншими законами України.

За погодженням з науковим товариством студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених керівництво вищого навчального закладу приймає рішення про відрахування осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, з вищого навчального закладу та їх поновлення на навчання.

Органи управління наукових товариств студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених формуються на демократичних засадах шляхом виборів. Структура наукового товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених та організаційний механізм його діяльності визначаються положенням, яке затверджується вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу.

Адміністрація вищого навчального закладу не має права втручатися в діяльність наукових товариств студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених, крім випадків, коли така діяльність суперечить законодавству, статуту чи завдає шкоди інтересам вищого навчального закладу.

Керівник вищого навчального закладу всебічно сприяє створенню належних умов для діяльності наукового товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених (надає приміщення, меблі, оргтехніку, забезпечує телефонним зв'язком, постійним доступом до Інтернету, відводить місця для встановлення інформаційних стендів тощо).

Фінансовою основою діяльності наукового товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених є кошти, визначені вченою радою вищого навчального закладу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Поняття студентського самоврядування.
2. Розвиток студентського самоврядування в університеті.

3. Участь студентів в управлінні процесами освітньої діяльності університету.
4. Спортивне дозвілля студентів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Скласти термінологічний словник до теми.

Дати відповідь на контрольні питання.

1. Які правові засади студентського самоврядування?
2. Що таке громадські студентські організації ?
3. Як функціонує студентська рада університету?
4. Як функціонує студентська рада факультету?
5. Якими є повноваження студентських профспілок?
6. Якими нормами регулюється статус наукового студентського товариства?
7. Як відбувається поселення в гуртожиток?
8. Якими є особливості участі студентів в управлінні процесами освітньої діяльності ВНЗ?
9. Як відбувається організація добровільних і благодійних розважальних заходів за участю студентського самоврядування?
10. Яка роль студентського самоврядування в організації культурно-розважальних заходів?

Виконати тестові завдання.

1. Мета студентського самоврядування – це :
 - а) забезпечення та захист прав та інтересів студентів;
 - б) самостійне керівництво вузом;
 - в) організація дозвілля студентства;
 - г) контроль за виконанням студентом графіку навчального процесу.
2. Первинна структурна одиниця системи самоврядування – це :
 - а) студдеканат;
 - б) загальні збори студентства;
 - в) академічна група;
 - г) студентський гурток.
3. Невід'ємна частина громадського самоврядування, що забезпечує захист прав і інтересів осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, й їхню участь в управлінні вищим навчальним закладом
 - а) студентська автономія;
 - б) студентський контроль;
 - в) студентський нагляд;
 - г) студентське самоврядування.
4. Незалежний та демократичний національний студентський союз України, який на добровільних засадах об'єднує органи самоврядування студентів і аспірантів, студентські громадські організації, студентські клуби та наукові товариства, що діють у вищих навчальних закладах України, а також окремих активних студентів з

метою захисту прав та представництва інтересів української студентської громади на національному й міжнародному рівнях

- а) Українська студентська спілка;
- б) Українська асоціація студентського самоврядування;
- в) Український студентський союз;
- г) Всеукраїнська студентська рада.

5. Постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України є:

- а) Український студентський союз;
- б) Всекраїнська студентська спілка;
- в) Всеукраїнська студентська рада;
- г) Українська асоціація студентського самоврядування.

6. Українська асоціація студентського самоврядування заснована

- а) 1995 року;
- б) 1996 року;
- в) 1998 року;
- г) 1999 року.

7. Найвищим керівним органом Всеукраїнської студентської Ради є:

- а) конференція;
- б) президія;
- в) дирекція;
- г) з'їзд.

8. Яку частину складу вченої ради повинні становити виборні представники з числа студентів:

- а) не менш як 5 відсотків;
- б) не менш як 7 відсотків;
- в) не менш як 10 відсотків;
- г) не менш як 15 відсотків.

9. У вищому колегіальному органі громадського самоврядування ВНЗ – загальних зборах (конференції) трудового колективу – повинні бути представлені виборні представники з числа студентів кількістю:

- а) не менш як 5 відсотків;
- б) не менш як 7 відсотків;
- в) не менш як 10 відсотків;
- г) не менш як 15 відсотків.

10. Представники з числа студентів, які повинні бути представлені у вищому колегіальному органі громадського самоврядування ВНЗ:

- а) призначаються ректоратом;
- б) обираються студентами шляхом прямих таємних виборів;
- в) обираються відкрито на загальному студентському зібранні;
- г) делегуються від студентських профспілок.

Опрацювати індивідуальні завдання.

1. Виконати презентацію до питання «Роль студентського самоврядування в управлінні університетом»

 Інформаційні джерела: 6,13,14,33,34,36,47,48,51

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

З ТЕМ МОДУЛЯ 1

«Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти»

Тема 1. Право на освіту. Вища освіта України і європейський освітній простір

1. Сучасний стан і перспективи розвитку освіти у провідних країнах світу.
2. Система концептуальних ідей і поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти в Україні у першій чверті XXI століття.
3. Закріплення права на освіту в Конституції України та національному освітньому законодавстві.
4. Процес формування і здійснення державної політики в галузі вищої освіти в Україні за часів її незалежності.
5. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні.

Тема 2. Правова основа діяльності, функціонально-організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету

6. Історія Полтавського університету економіки і торгівлі.
7. Мій вибір – Полтавський університет економіки і торгівлі.
8. Органи громадського самоврядування в системі управління університету.

Тема 3. Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів

9. Глобальна мережа Інтернет.

Тема 4. Фахова підготовка студентів за напрямами і спеціальностями

10. Спеціальність: історія становлення та розвитку.

Тема 5. Основні форми й методи організації навчального процесу в університеті

11. Кредитно-модульна система організації навчального процесу в зарубіжних країнах.

Тема 6. Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи

12. Розвиток студентського самоврядування в зарубіжних університетах.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль 1

Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти

1. Право на освіту як одне з основних соціально-культурних прав людини.
2. Ознаки й обсяг права на освіту.
3. Реалізація права на освіту.
4. Міжнародні стандарти права на освіту.
5. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти.
6. Міжнародна стандартна класифікація освіти.
7. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні.
8. Закріплення права на освіту в Україні.
9. Національна доктрина розвитку освіти.
10. Закон України «Про вищу освіту».
11. Суть і соціальний зміст вищої освіти.
12. Відмінності вищої і середньої освіти.
13. Світова та вітчизняна система вищої освіти.
14. Сучасний стан і перспективи розвитку освіти у провідних країнах світу.
15. Державна політика в галузі освіти в Україні.
16. Органи влади й управління освітою.
17. Міністерство освіти і науки України.
18. Реформи та інновації у вищій освіті.
19. Вища освіта України і європейський освітній простір.
20. Основні напрями модернізації освітньої діяльності університетів у контексті європейських вимог.
21. Болонський процес: фактори виникнення.
22. Зміст і цілі Болонської декларації.
23. Європейська система залікових кредитів
24. Проблеми та перспективи адаптації вищої освіти України до вимог Болонського процесу.
25. Специфіка університетської освіти.
26. Історія виникнення і розвитку університетів.
27. Університети сучасності, типи, тенденції розвитку.

28. Організаційно-правові засади функціонування університетської освіти.
29. Специфіка галузевого університету.
30. Стандарти вищої освіти України. Напрями та спеціальності підготовки фахівців.
31. Освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми.
32. Історія виникнення, становлення й розвитку ПУЕТ.
33. Правова основа діяльності ПУЕТ.
34. Функціонально-організаційна структура ПУЕТ.
35. Соціальний захист студентів.
36. Культура, правила та принципи спілкування учасників навчально-виховного процесу.
37. Історія факультету фінансів і обліку.
38. Бібліотека та її фонди наукової і навчальної літератури.
39. Форми і методи обслуговування студентів на абонементях та в читальних залах.
40. Правила замовлення та отримання наукової і навчальної літератури.
41. Бібліографічний опис документів.
42. Інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів.
43. Спеціальність: історія становлення та розвитку.
44. Галузевий стандарт вищої освіти і його складові.
45. Актуальні питання працевлаштування.
46. Зміст і організація підготовки фахівців за напрямом і спеціальністю.
47. Випускова кафедра, її професорсько-викладацький склад.
48. Організація наукової роботи студента.
49. Організація процесу навчання в університеті.
50. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.
51. Основні форми організації навчання.
52. Сучасні технології навчання.
53. Самостійна робота студента.
54. Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентом.
55. Види, форми і методи контролю знань, умінь, навичок студента.
56. Державна атестація студентів.
57. Особливості переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їх навчання.
58. Розвиток студентського самоврядування в університеті.
59. Громадські студентські організації.
60. Участь студентів в управлінні процесами освітньої діяльності університету.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Кафедра правознавства

Поточна модульна контрольна робота

з навчальної дисципліни

«Університетська освіта»

Спеціальність «Право».

Модуль 1.

Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти

Варіант № 1

Теоретичне питання:

1. Розвиток студентського самоврядування в університеті.

Тестові завдання:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права був прийнятий у:
 - а) 1945 році;
 - б) 1955 році;
 - в) 1956 році;
 - г) 1966 році.
2. Головним документом, що визначає основи функціонування ПУЕТ є:
 - а) Закон України «Про вищу освіту»;
 - б) Закон України «Про освіту»;
 - в) Статут університету;
 - г) Наказ Міністерства освіти і науки України.
3. Оцінювання рівня знань студентів здійснюється у відповідності до:
 - а) Європейської системи залікових кредитів;
 - б) Світової системи залікових кредитів;
 - в) Уніфікованої системи залікових кредитів;
 - г) Єдиної системи залікових кредитів.
4. Закон України «Про вищу освіту» був прийнятий:
 - а) 26 січня 2002 р.;
 - б) 2 січня 2012 р.;
 - в) 6 травня 2013 р.;
 - г) 1 липня 2014 р.
5. Передумовою створення Болонської декларації стало підписання:
 - а) Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права;
 - б) Великої Хартії європейських університетів;
 - в) Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти;
 - г) Загальної декларації прав людини.

Провідний викладач _____

Харченко Т.О.

**Розподіл балів, що отримують студенти за результатами вивчення
навчальної дисципліни
«Університетська освіта»
Спеціальність «Право». Курс 1.**

Назва змістового модулю, теми	Вид навчальної роботи	Ба- ли
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Модуль 1.		
Система вищої освіти в Україні та особливості університетської освіти		
Тема 1. Право на освіту. Ви- ща освіта України і європейський освітній прост	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Тема 2. Правова основа діяльності, функціонально- організаційна структура та соціально-культурна інфраструктура університету	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Тема 3. Бібліотека університету, інноваційні інформаційні ресурси та технології обслуговування студентів	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Тема 4. Фахова підготовка студентів за напрямками і спеціальностями	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Тема 5. Основні форми й методи організації навчаль- ного процесу в університеті	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Виконання практичного завдання	4
	4. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Тема 6. Студентське само- врядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	2. Тестування	2
	3. Підготовка термінологічного словника з теми	2
Поточна модульна робота 1		40
Присутність на всіх заняттях		20
Разом за семестр		100

Система нарахування балів за видами навчальної роботи

<i>Форма навчальної роботи</i>	<i>Вид навчальної роботи</i>	<i>Бали</i>
1. Аудиторна:		
1.1. Лекція	1. Присутність на всіх заняттях	20
1.2. Практичне заняття	2. Виконання практичного завдання	4
2. Самостійна та індивідуально-консультативна робота	Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2x6
	Підготовка термінологічного словника з теми Тестування	2x6 2x6
3. Поточний модульний контроль	Поточна модульна робота	40
4. Підсумковий контроль		100

Система нарахування додаткових балів за видами робіт

<i>Форма роботи</i>	<i>Вид роботи</i>	<i>Бали</i>
1. Навчальна	1. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми	0-10
2. Науково-дослідна	1. Участь в наукових гуртках («Ін-Юре»)	5-20
	2. Участь в наукових студентських клубах («Феміда»)	5-20
Разом		до 30

Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни

<i>Сума балів за всі види навчальної діяльності</i>	<i>Оцінка за шкалою ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного підсумкового контролю
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни та підсумковим контролем

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) від 18 вересня 1988 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolon/7>
2. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття» : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 9 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п/print1329817745039704>
3. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. — 2008. — № 93 (15. 12. 2008). — Ст.3103.
4. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_174
5. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (11 квітня 1997 року) // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_308
6. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30 (23. 07. 96). — Ст. 141.
7. Міжнародна стандартна класифікація освіти, схвалена Генеральною конференцією ЮНЕСКО у листопаді 1997 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/isced/ISCED_R.pdf
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
9. Національна доктрина розвитку освіти : затв. Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 16. — Ст. 860.
10. Положення про Міністерство освіти і науки України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/240/2013>
11. Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти : наказ Міністерства освіти України від 15 липня 1996 р. № 245 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0427-96>.

12. Примірне положення про науково-навчальний центр університету (академії): Наказ МОН № 978 від 27 жовтня 2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2435/
13. Примірне положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. № 1010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3141.
14. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. - Назва з екрана.
15. Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад: постанова Кабінету Міністрів від 5 вересня 1996 р. № 1074 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-%D0%BF>
16. Про затвердження Положення про національну систему рейтингового оцінювання діяльності вищих навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти України від 20 грудня 2011 № 1475 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://euroosvita.net/?category=1&id=1525>
17. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1993р. №93 // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. — 1993. — №17-18. — С.3.
18. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за діяльністю навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 25 січня 2008 р. № 34 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 9. — Ст. 231.
19. Про затвердження Порядку надання доступу фізичним та юридичним особам до Реєстру документів про вищу освіту та Порядку замовлення на створення інформації, що відтворюється в документах про вищу освіту, та обліку документів про вищу освіту в Єдиній державній електронній базі з питань освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України 6 березня 2015 № 249 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0493-15>
20. Про затвердження Порядку надання цільових пільгових кредитів для здобуття вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 25. — Ст. 1203.
21. Про затвердження Примірного договору про направлення на навчання студентів, стажування аспірантів та наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації: наказ МОНмолодьспорту № 1121 від 27 вересня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/23381/

22. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 24 (02. 07. 1998). — Ст. 3.
23. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2006 р. № 592 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 32. — Ст. 2365.
24. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні : Указ Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926 // Офіційний вісник України. — 2010. — № 7. — Ст. 2659.
25. Про національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовтня 2001р. № 992 /2001 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 43. — Ст. 1921.
26. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 34 (20. 08. 1991). — Ст. 451.
27. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2016 р. № 1151 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
28. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. // Відомості Верховної Ради. — 2014. — № 40. — Ст.2021.
29. Сорбонська декларація. Узгодження структури системи вищої освіти в Європі (Париж, Сорбонна, 25 травня 1998 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/higher>
30. Спільна Декларація «Про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти» чотирьох міністрів, що представляють Великобританію, Німеччину, Францію і Італію Париж (Сорбонна, 25 травня 1998 р.) // Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники : Степко М.Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. — Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. — 52 с.
31. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонья, 19 червня 1999 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_525/card6#Public

Література

Основна:

32. Бігун В.С. Юридична професія та освіта. Досвід США у

- порівняльній перспективі / В.С. Бігун. — К.: Юстініан, 2006. — 272 с.
33. Валеев Р. Г. Освітнє право України : навч. посібник / Р. Г. Валеев. — Луганськ, 2011 [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.irf.ua/files/ukr/programs/edu/edu_posibnyk.pdf
34. Жилєєв І. Б. Словник-довідник основних понять та визначень українського освітнього законодавства [Текст] / І. Б. Жилєєв, Б. Г. Чижевський. — К. : Нора-Друк, 2011. — 112 с.
35. Європейське освітнє право: навч. посіб. / О. М. Байталюк, М. В. Ворон. — К.: Видавничий дім «Плеяда», 2010. — 59 с.
36. Законодавство України про освіту [текст] : збірник офіційних текстів законів станом на 1 лютого 2012 р. — К. : Центр учбової літератури, 2012. — 274 с.
37. Освітнє право: навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / [авт. кол. : В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно-Данчишина та ін.]; за заг. ред. В. В. Астахова; Нар. укр. акад.; Міжнар. фонд «Відродження». — Х. : Вид-во НУА, 2011. — 188 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/89/1/osv-pravo-pr.pdf>
38. Основи освітнього права та правове регулювання діяльності навчальних закладів в Україні: навч. посіб. / О. М. Байталюк, О. Б. Німко. — К.: Видавничий дім «Плеяди», 2010. — 71 с.
39. Правові основи діяльності вищих навчальних закладів: навч. посіб. / О. М. Стороженко, О. Б. Німко. — К. : Видавничий дім «Плеяди», 2010. — 50 с.
40. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. — К.: Ленвіт, 2006. — 35 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian.pdf>
41. Тамм А. Є. Державна політика і управління в освіті [Текст]: підручник / Тамм А. Є., Радченко О. В., Поступна О. В. ; Харк. регіон. ін.-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. — 271 с.
42. Шаповал Р. В. Освітня діяльність в Україні: адміністративно-правове дослідження : монографія / Р. В. Шаповал. — Х. : Золота миля, 2011. — 346 с.
43. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навчальний посібник / С.Д. Гусарев, О.Д. Тихомиров. — 4-ге вид. — К.: Знання, 2010. — 495 с.

Додаткова:

44. Волосникова Л. М. Правовой статус университетов: история и современность : учеб. пособие [Текст] / Л. М. Волосникова. — М. : Норма, 2007. — 208 с.

45. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні [Текст] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Інститут вищої освіти АПН України. — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 415 с.
46. Куклін О. В. Концептуальні засади інноваційного розвитку вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / О. В. Куклін // Ефективна економіка. — 2012. — № 7. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1186>
47. Національний освітній глосарій: вища освіта. [Текст] / НАПН України; [авт.- уклад. : І. І. Бабин та ін.; за ред. : Д. В. Табачника, В. Г. Кременя]. — К. : Пляєда, 2011. — 100 с.
48. Права та обов'язки студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації: Збірник основних нормативних актів (станом на 2 квітня 2008 року) [Текст] / Укладачі: О. М. Ярошенко, Г. С. Гончарова, Ф. А. Цесарський та ін. — Х. : Право, 2008. — 616 с.
49. Правові основи управління освітньою діяльністю: навч. посіб. / О. М. Стороженко, О. Б. Німко. — К.: Видавничий дім «Пляєди», 2010. — 55 с.
50. Система высшего образования и образовательные стандарты в Украине : аналитический доклад / МОН РФ; МОНУ; авт. Левковский К. М., Морозова Т. Ю., Петренко В. Л., Степко М. Ф. и др. — Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. — 96 с.
51. Словник юридичних термінів і понять : навч. посіб. / [В. Г. Гончаренко та ін.]; за ред. проф. В. Г. Гончаренка та З. В. Ромовської; Акад. адвокатури України. — К. : Юстініан, 2013. — 597 с.
52. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді України 17 червня 2009 р. / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти / В. І. Полохало (заг. ред.), Г. О. Андрощук (авт.-упоряд.). — К. : Парламентське видавництво, 2009. — 629 с.